

MAGYAR KÖNYVTÁR.

SZERKESZTI: RADÓ ANTAL.

793—794

EGY ANGOL ALTÁBORNAGY KÉMKEDÉSE.

SIR ROBERT BADEN-POWELL
ÖNVALLOMÁSAI.

Ferdította
RUTTKAY GYÖRGY.

Minden füzet egyenként kapható

KIADJA:

LAMPEL R. Kk. (Wodianer F. és Fjai) R.T.
KÖNYVKIADÓVÁLLALATA, BUDAPEST.

A VILÁGHÁBORÚ NAPLÓJA

I. füzet. **Közvetlen előzmények. A háború kitörés**

Ára 60 fillér.

II. füzet. **Az 1914 augusztusi események.**

Ára 60 fillér.

III. füzet. **Az 1914 szeptember—októberi események**

Ára 60 fillér.

IV. füzet. **Az 1914 november—decemberi események.**

Ára 60 fillér.

A további füzetekben a háború eseményei kronológikus sorrendben következnek.

A VILÁGHÁBORÚ NAPLÓJA

az események krónikászerű összefoglalása. Mindezent felöllel, ami a háború teljes és hű képét visszatükrözi; a diplomáciai aktákat, a hadvezetőségek jelentéseit, az egyes csaták leírásait s azokat a közlésekét, amelyekből az események érthetővé válnak. Mindez természetesen olvashatósági érdeklődésben, hogy az események kapcsolódnak.

ELŐSZÓ.

A könyv, melyet az olvasó, íme, kezébe vesz, Sir Robert Baden-Powell, angol tábornok műve. A brit hadsereg ez előkelő tagja fényes katonai pályát futott meg. Már 1888-ban kitüntette magát a zuluk elleni harczokban, majd 1895-ben az ashantik elleni küzdelemben. 1896—7-ben mint verézkari főtörzstiszt vett részt a délafríkai matabélék leverésében, a bür háború kitörésekor pedig (1899-ben) rábízták a Mafekingba szorult angol haderő felettes vezérletet. Bár e hely nagy haderőtől volt körülzártva és a búrok hevesen ostromolták, a brit csapatok élelme pedig már erősen fogytán volt, Baden-Powellnek 1899. okt. 14-től egész 1900 máj. 17-ig sikerült tartania a várost, a mikor fölmentő sereg érkezett segítségére. 1903-ban a lovasság főhadnagyelője lett, 1908-ban pedig megalapította a cserkész-intézményt, melyet a kontinensen is számos államban, így nálunk is, átvették az angoloktól. Hogy egészen ez intézmény fejlesztésének szentelhesse erejét, 1910-ben nyugdíjba vonult.

Az angol hadügymminsterium hírszerző irodájának Sir Robert Baden-Powell sokáig legértékesebb tagja volt; felkereste Európa minden részét, Anglia mai elleniségeinek földjét csakúgy bejárta, mint az angol szövetségesek országát; az osztrák-magyar hadsereg technikai berendezések

szüksékképen aljas és megvetésre érdemes ficzkó. Ő ugyanis a legtöbbször derék és bátor ember.

Ezt a szót: «kém», gyakran rossz helyen használják és így lassankint a megvetés kifejezésévé aljasították le. André őrnagy esete mutatja, hogy milyen sajnálatos következményei lehetnek valakire nézve, ha rosszul alkalmazzák rá a «kém» kifejezést. Ez az ember svájczi születésű volt és az amerikai függetlenségi háború folyamán 1780-ban belépett a kanadai angol hadseregebe, ahol végül sir H. Clinton tábornok szárnysegéde lett belőle.

A Hudson-menti West Point közelében fekvő erőd amerikai parancsnoka meg akarta adni magát és sir H. Clinton megbízta André-t, hogy az ellenséggel tárgyalásokba bocsátkozzék. André, hogy az amerikai harczvonalat elhagyhassa, polgári ruhát öltött és a John Anderson nevet vette föl. Szerencsétlenségére azonban az amerikaiak elfoglalták és haditörvényszék elő állították, a mely kémkedésért kötél általi halálra ítélezte.

Miután nem hírszerzés céljából járt, alig volt szabad őt kémnek nevezni. Akkoriban sokan voltak ezen a nézeten, és ezért III. György André anyjának évi járadékot adott, testvérét pedig kitüntette. André holttestét később kiásatták és a Westminster apátságban temették el.

A kémek fajai.

A «kém» kifejezés helyébe illeszszük tár ezeket a megjelöléseket: «felderítő» vagy «katonai ügynök». A háborúban ezek az ügynökök hárrom

csoportra oszlanak: 1. *stratégiai és diplomaciai ügynökök*, a kiknek béke idején ki kell kutatniok azoknak az országoknak politikai és katonai viszonyait, a melyek érdekei a háború kitörésekor ellentébe kerülhetnek saját hazájuk érdekeivel. Ezeknek az ügynököknek az a feladatuk, hogy az idegen ország lakossága körében szítsák az uralkodó politikával való elégdetlenséget és felkeléseket szervezzenek; elég, ha példaképen az egyiptomi, indiai és délafrikai eseményekre utalok. Ezeknek a lázításoknak az a céljuk, hogy zavart okozzanak és a rend fenntartására szükséges csapatokat elvonják az igazi harcztéről. 2. *Taktikai, katonai vagy tengerészeti ügynökök*, a kiknek a béke idején a fegyverkezés és terepvizonyok részleteiről kell tájékozódniuk. Ezeknek a kötelességek még az is, hogy a helyszínén taktikai intézkedéseket tegyenek, külön hidak, ágyúfedezékek építésére, vagy összeköttetések elpusztítására szolgáló előkészületeket stb. végezzenek. 3. *Tábori kémek*, áruhába öltözött felderítők, a kiknek az ellenséges állásokat kell kutatniok és az ellenséges csapatok mozdulatairól kell számot adniuk. Az ő csoportjukhoz tartoznak a helyben lakó kémek és a tiszti ügynökök is.

Ezeken a csoportokon belül természetesen különböző rangok vannak, a nagykövetektől és attaséktól lefelé. A hadsereg és a tengerészet tiszteiit mindegyik ország felhasználja különösen bocses hírek megszerzésére, a fontosabb helyeken pedig fizetett detektívek állandóan kémkednek.

Mindezeken kívül vannak még áruló-kémek. Bevallom, hogy az ő javukra nem tudok semmit

sem felhozni. Akadnak ugyanis emberek, a kik saját hazájuk titkait hitvány pénzért elárulják. Hálá Istennek, evel az emberfajtával nekünk Angliában alig akad dolgunk: Dél-Afrikában azonban, sajnos, megismerkedtünk egy ilyen aljas árulóval is.

A stratégiai kémek.

A németeknek a politikai és stratégiai téren oly csudálatosan szervezett kémkedési rendszere a most folyó hadjáratban még sem vált be oly pompásan, mint várni lehetett volna. Azokért az óriási pénzösszegekért, a melyeket a német vezérkar kiadott, bizonyára előkelőbb állású embereket is lehetett volna kapni, a kik a válság kitörése előtt a politikai helyzetet jobban felismerték volna, mint azok, a kik Németország számára kémkedtek.

Az a terv, hogy a válságos pillanatban munkásmozgalmakat szítsanak, a résznevők ellenállásán tökéletesen megtört.* A németeknek ugyan könnyű volt elképzelnök és remélniök, hogy Egyiptom és India mohammedán lakossága körében elégedetlenséget és lázadást fognak kelteni; számításuk azonban hamisnak bizonyult, mert a keleti népeknek Anglia és nevezetesen Németország iránt táplált érzelmeit nem ismerték.**

* Ha csakugyan mesterségesen szították a munkásmozgalmakat, ez a szítás, mint a tények mutták, eredménynel járt. De persze a háború óta szakadatlanul folyó angol sztrájkok más okokból eredtek. Ford.

** Ez is hamis állítás. Ford.

Az ő véleményük szerint az ir kérdésnek okvetetlenül angol polgárháborúra kellett volna vezetnie, és pillanatig sem volt számukra kétséges, hogy mi kénytelenek leszünk hadseregünk jelen tékeny részét saját országunkban foglalkoztatni.

Sohasem hitték volna, hogy Dél-Afrikában a bür és az angol együtt fog dolgozni, kéz a kézben. Azt hitték, hogy ottani megszálló hadsereünk sohasem fogja elhagyni az országot, és egyáltalán nem számoltak avval, hogy Dél-Afrika a német dél-afrikai gyarmatok ellen csapatokat bocsát rendelkezésünkre és hogy ennél fogva a mi ott tartózkodó harcos csapataink európai hadsereünk megerősítésére fognak átjöhetni.

Azt hitték, hogy tengerentúli területeinken nincs se harcra edzett katonaságunk, se használható hajónk és hogy erről az oldalról semmiféle támogatásra nem számíthatunk. Azt sem látták előre, hogy Anglia férfiai majd oly hatalmas csoportokban sietnek a zászlók alá, a mi különben annak a számára, aki az angol nép jellemét és testi kiválóságát ismeri, nem is volt meglepetés.

És minden nem maradt volna titok a németek előtt sem, ha műveltebb és előkelőbb társadalmi állású férfiak szolgálatait vették volna igénybe.

A taktikai kémek.

Ezeknek az ügynököknek az a feladatuk, hogy a kikémlelt ország katonai viszonyainak részleteiről, a háború esetére rendelkezésre álló csapatok számáról, harczképességeiről, a hadifelszerelésről stb. tájékozódjanak, továbbá pontos ada-

tokat szerezzenek a taktikailag fontos hegyekről és síkságokról, utakról és vasutakról, folyókról és erdőkről, sőt ha lehet, még arról is, milyen vidékeken lehet csatát vívnai, hol lehet ott a tüzérséget felállítani stb.

A németek ebben a háborúban óriási ágyúkat használnak, a melyeknek lövedékeit a sűrű fekete füst miatt, a mely robbanásukkor felszáll, mi tréfásan «Black Maria»-nak (Fekete Mária) vagy «Jack Johnson»-nak neveztük el. Ezeket az ágyúkat csak kitűnő alépítményről lehet elszütni. És a németek már jóval a háború előtt megtették ehhez az előkészületeket.

Belgiumban és Franciaországban is átvizsgálták azt az egész területet, a mely véleményük szerint a harcz színtere lesz, és ott, ahol az ágyúk számára kedvező állásokat találtak, felépítették a szükséges alépítményt és elkészítették az ágyúfedezékeket. Ezeket a munkákat persze béke idején, tehát a legnagyobb titokban kellett elvégezni. Hogy semmiféle gyanut ne ébresszen: egy-egy német ember az ágyúfedezék építésére kiszemelt helyen földet bérelt, vagy jószágot vásárolt, háznak, vagy — főképen városok közelében, — gyárnak építésére anyagot, munkásokat fogadott és csakugyan építetett is valami kis épületet.

Ebben nem volt semmi, a mi a lakosság figyelmét, vagy éppenséggel gyanúját felkelthette volna, és így a háború kitörése előtt sok ágyúfedezék épült, a nélkül, hogy a környékbelieknek csak sejtelmük is lett volna róla. Mikor azután a háború kitört és a német csapatok megjelentek az ellen-

séges országokban, hamarosan lerombolták ezeket a rozoga épületeket és az ágyúfedezékekben elhelyezték az ágyúkat. (!)

Néhány évvel ezelőtt az a jelentés érkezett a hadügymminsteriumhoz, hogy egy idegen állam olyan helyen, a melynek eddig semmiféle katonai jelentőséget nem tulajdonítottak, ágyúfedezékeket készített és azt a vidéket nyilván stratégiai szerepkörre akarja felhasználni. A helyszínre engem küldtek ki, hogy megnézzem, vajon igazat mond-e a jelentés? Természetesen nem lehettem oda tiszti egyenruhámban; ez gyanút keltett volna, semmit sem láthattam volna és végül talán még, mint kémet, el is fogtak volna. Meglátogattam tehát egy régi barátomat, aki a közelben gazdálkodik és nap-nap után fogoly- és szalonkavadászatra indultam; vadakban ez a vidék szokatlanul gazdag. Legelsőben is megnéztem a terepet és megállapítottam, hogy mely pontok volnának a legalkalmasabbak tüzérségi fedezékek felállítására. Ezután felmásztam a dombra, a melyről véleményem szerint a legjobb kilátás nyílott szalonkáakra (és egyebekre!) és csakhamar meg is találtam, a mit kerestem.

Az egyik helyen tisztek méricskéltek és a mellettük dolgozó munkások a kimért terepet czövekkel és zsinórokkal jelölték meg. Senkisem figyelt rám, a mikor puskával a kezemben, vadásztáskámmal a derekamon, kutyám kíséretében elhaladtam mellettük és a szomszédos magaslatokról pontosan megfigyeltem, hogy mit csinálnak. És a mikor eltávoztak, hogy egyenek, vagy hogy pihenjenek, én is áthelyeztem vadászterülete-

met, és bár «vadászatominak» nem lett valami fényes eredménye, egész sereg vázlatot készítettettem a megkezdett munkálatokból pontosan felismerhető megerősítési tervekről.

A tervek így néhány nappal azután, hogy megvalósításukba belefogtak, kezeink között voltak. És bár később az egész vidéket befásították, sőt egyes helyeken még épületeket is emeltek, hogy a megerősítési terveket gondosan elrejtsék, mégis egész pontosan tudtuk, hogy hol, milyen alakú és milyen nagyságú ágyúk számára készítettek fedezéket.

Az ilyen friss ültetvények, a melyek a titkos védelmi műveket rejtiak el az avatatlanok szemei elől, persze gyakran az ellenkező hatást gyakorolják és csak feltünőbbé teszik őket. Így jártak a németek Csingtau körül, melyet a japán és angol haderő foglalt el tőlük. Miután ott nincsenek természetes erdők, minden nehézség nélkül kikutathattam, hogy hol épültek a megerősítések, mert a zsenge ültetvények félreérthetetlenül elárulták őket.

A helybenlakó kémek.

Ezek állandóan, vagy legalább is hosszabb ideig ütik fel tanyájukat abban az országban, a melyben működni akarnak. Akad köztük olyan is, aki a társaságban, vagy a kereskedelmi világban tekintélyes állást foglal el, vagyont szerzett, érdemrendekre és más kitüntetésekre pályázik. A legtöbb helybeli kém azonban szerény viszonyok között él és megállapított zsoldot kap szolgálataiért.

Az ō feladatuk az, hogy az ide-odautazó kémeket a főhadiszállásról érkező utasítások szerint tájékoztassák és a kémek jelentéseit a főhadiszállásra juttassák el. E közvetítő tevékenységük miatt kapták a német hirszerző-hivatalban a «levélszekrény» elnevezést. Különben ők maguk is igyekeznek híreket szerezni, ahol csak alkalmuk nyílik rá és azután azt, a mit megtudtak, továbbítják haza.

Az utolsó években Angliában tartózkodó kémek között egy Steinbauer nevű volt a legfontosabb «levélszekrény». Mikor a német császár Viktória királynő szobrának leleplezésénél meglátogatta az angol királyt, Steinbauer is a kíséretében volt.

Valami kémkedési pör tárgyalásán, a londoni törvényszék előtt, leleplezték Steinbauer üzelmeit; az egyik czinkosát el is fogták, miután előzetesen három évig figyelemmel kísérték.

Bizonyára sokan fognak emlékezni még dr. Graves Károly esetére is. Ezt a németet kémkedéssel vándolva, Skóciában elfogták és 18 hónapi börtönre ítélték, de rövid idővel azután, hogy megkezdte büntetését, ismét szabadlábra helyezték, anélkül, hogy a nyilvánosságot a megkegyelmezés okairól tájékoztatták volna. Időközben kimerítő jelentést tett közzé cselekedeteiről. Érdekes, hogy azok a levelek, a melyeket a német hirszerző-hivatallal váltott, a Burroughs and Welcome híres kémiai gyár cégnyomását viselték. A kém orvosnak vallotta magát és leveleit egy brüsszeli fogadós vagy egy párisi divatárusnő útján küldte haza, míg a neki szánt leveleket egy kis londoni dohányárushoz címezették.

Az egyik levelet, a mely egyenesen az ő nevére szólott és a melynek a borítékjára a Burroughs and Welcome neve volt nyomatva, a posta nem tudta kézbesíteni, mert a címzett nevét a címíró olvashatatlan kezdőbetűvel írta. A levelet a posta elküldte a feladónak vétő Burroughs and Welcome céghez, a mely a borítékban nagy csomó bankjegyet és egy német nyelvű írást talált, a melyből kitünt, hogy ez a pénz alighanem kémkedés jutalma. A levél persze gyanut kellett. Gravestőrizet alá vették és végül elfogták.

Graves elbeszéli, hogy a megfigyelés alatt lételkényelmetlen érzése nem hagyta el attól a naptól kezdve, a melyen a lakására visszatérve azt vette észre, hogy egy ruhadarab, a melyet ő maga helyezett el egy széken, másképen fekszik ott, mint a hogy ő odatette. Bizalmatlanságában a gazdasszonyához fordult és megkérdezte tőle, vajon a távollétében nem volt-e valaki a szobájában? Az asszony, a kit ez a kérdés láthatóan zavarba hozott, kijelentette, hogy ezt lehetetlennek tartja. Graves ekkor megjegyezte, hogy talán a szabó járt itt, s az asszony elismerte, hogy ez csakugyan megtörtént. A hozzáintézett kérdésre azonban a szabó kijelentette, hogy nem járt a lakáson. Mindebből Graves arra következtetett, hogy megfigyelik.

Az tudat, hogy az ember felügyelet alatt áll, a nélkül, hogy csak sejtme is volna, hogy ki kíséri figyelemmel, idegeséssel tesz, — főképen ha az ember bűnösnek érzi magát.

Tapasztalatból tudom ezt, mert hiszen béké idején elég hosszú ideig kémkedtem.

A tisztek, mint kémek.

Általánosságban nagyon nehéz dolog ilyen kémeket találni, a kik megfelelő szakértelemmel ismerik fel és adják tovább a hadsereg és a hadiflotta titkait. A hírszerzsre tehát béké idején, épp úgy mint háborúban, gyakran tiszteket használnak.

A tisztek, különösen a németek között persze ritkának akadnak jó színészek, azaz olyanok, a kik külsejükkel úgy el tudják változtatni, hogy a gyanunak még csak az árnyéka se férhessen hozzájuk. A kémkedő német tisztek közül az utóbbi években sokan meglátogatták a mi partvidékünket, de majdnem minden járunkat felismertük s őrizet alá vettük és hírszerzsük módozataiból könnyű szerrel megtudhattuk, hogy mit akarnak ki-kémeni.

Emlékszem még arra, hogyan járta végig autombalon néhány német tiszt Kent grófságot, állítólag azért, hogy megbámulja az őskori római romokat. Meg is szólítottak egy földbirtokost és néhány rom iránt érdeklődtek nála, az angol azonban kijelentette, hogy sajnálatára nincs térképe, a melyen a kivánt helyeket megmutathatná. A «regiségkutatók» ekkor egy óriási térképet vettek elő. De nem angol térkép volt ám. Olyan medencék voltak például rárajzolva, a melyek megvannak ugyan, de egyik hivatalos angol térképen sincsenek feltüntetve!

A kereskedelmi kémkedés.

A már említett kémkedéseken kívül a németek tervszerűen üzték a kereskedelmi kémkedést is. Német fiatalemberek tudvalevően gyakran dolgoztak ingyen angol üzletekben, állítólag azért, hogy «a nyelvet megtanulják». A valóságban azonban az volt a szándékuk, hogy kereskedelmi módszereinket és üzleti titkainkat megismerjék; s a mit azután ezen a téren megtanultak, azt gyorsan saját országuk javára értékesítették. Ez a kereskedelmi kémkedés nagyjelentőségű, mert Németország kereskedelmi érdekei és hadi előkészületei között szoros összefüggés van.

Lody Károly, egykor német tiszt, rövid idővel ezelőtt a londoni haditörvényszék előtt állott, a mely «hadi árulás» miatt halálra ítélte, mert Lody a haború folyamán tengerészetünk titkait elárulta Németországnak. («Hadiárulás»-nak nevezik a hadműveletek területén kívül eső titkos tevékenységet. A hadműveletek területén való hírszerzésnek «kémkedés» a neve.) A politikai rendőrség őrizet alá vette Lodyt és felbontotta leveleit; a hadügymisztérium tehát már jóval elfogatása előtt ismerte üzelmeit.

Miután Németország sok év óta óriási összegeket költ kémkedésre, valóságos nemzetközi kémtízsde alakult, a melynek tagjai főképen német-amerikaiak, székhelye Belgium. Azokért a hírek kérőt, a melyeket innen küldtek, drága pénzt fizettek. Ha valaki kíváncsi volt egy új erődítés titkaira, egy új hajó térvizszonyaira, egy új ágyú erejére, vagy az összeg megjelölése mellett, a melyet fizetni

akart, csak ehhez az irodához kellett fordulnia és rövid idő mulva elég pontos felvilágosításokat kapott.

Ha valaki azt mondta magáról, hogy amerikai, akkor kevésbé fontos dolgokról is használható adatokhoz juthatott, a nélkül, hogy csak egyetlen centet is kellett volna fizetnie.

Németország inváziós tervei.

Mikor első ízben kerültem összeköttetésbe ezekkel az emberekkel, részleteket tudtam meg a németeknek arról a tervéről, hogyan akarnak betörni országunkba. De élénk fényt vet ez a terv arra a bánásmódra is, a melyet a németek most, a csapatok taktikai mozdulataitól függetlenül, az ellenséges országok bennszülött lakosságával szemben tanúsítanak.

Akkoriban — mintegy hat évvel ezelőtt — azt hitték a németek, hogy aknákkal és tengeralattjáró hajókkal néhány óra alatt megbéníthatják a Csatorna forgalmát és flottákat a spithädi és portlandi kikötőkben tétlenségre kényszeríthetik.

Azután, ha a Csatornát ilyenmódon elzárták, német csapatokat akartak küldeni az Északi-tengeren át az angol keleti partokra és Yorkshireben akartak partraszállni. A német partvidéken már erre a célról rakodópartok és kikötőhíidak épültek. A németek még pánczélös átrakó-hajókkal is ellátták magukat, a melyek a csapatokat a nagy szállítóhajókhoz viszik, sőt szép időben a nyílt tengeren való csapat szállításra is alkalmasak.

Az utolsó évek időjárási viszonyaiból megállapították, hogy az év legszebb napja talán július 13-ika. És ha lehetséges, a tervet olyan napon akarták végrehajtani, a mikor az üzleti forgalom szünetel, mert hiszen akkor a hírszolgálat is pihen. A július 13-ikához legközelebb eső ilyen ünnepnap augusztus elején van; és ez az időpont fedi a háború kitörésének időpontját.

Az Anglia egész területén működő kémeknek feladatauk lett volna az összes telefon- és táviródrótot elvágni, továbbá, ahol csak lehet, a fontos hidakat és alagutakat a levegőbe röpíteni és ilyenmódon megszakítani az összeköttetéseket és előidézni a legnagyobb zavart.

A yorkshirei partvidéken való partraszállás gondolatának a következő mérlegelések szolgáltak alapjául:

A németek számára Közép-Anglia nagy ipari középpontjai talán még nagyobb stratégiai jelentőségek, mint London. És ezekben a szorosan egymás mellett fekvő városokban nem csak hat millió ember lakik, mint Londonban, hanem mintegy tizennégy millió.

Ha már most lehetséges lett volna nekik egy kilencvenezer főből álló hadsereget Leeds, Sheffield, Halifax, Manchester és Liverpool felé dobni, a nélkül, hogy az első órákban keményebb ellenállásra akadtak volna, akkor úgy megerősítthették volna ott magukat, hogy hatalmas hadsereg lett volna szükséges arra, hogy ismét kiúzza őket onnan.

Ha a német hadsereg csak egy hétre való élelmiszert visz magával és a készleteket, a melyeket a helyszínén talál, lefoglalja, már hosszabb

időre el van látva. Az volt tehát a terv, hogy a terület megszállása után azonnal elszállítják az összes lakosokat, — férfiakat, asszonyokat és gyerekeket, — és elpusztítják a városokat. Néhány óra alatt elérlik azt, hogy tizennégy millió ember az éh-halállal küzd és hontalanul bolyong hazájában. Az angoloknak nagy hadsereget kellene szervezniük, az élelmiszerek szállítása lehetetlenné válna, a kereskedelemtől tökéletesen megbénulna.

A yorkshirei keleti partvidék a Humber és Scarborough között valósággal csábít erre a vállalkozásra, mert a part mértéköldnyi távolságra nyilt terület, a mögötte emelkedő félkör alakú dombos vidék pedig kitünenő védené a német csapatokat. Balról a Humber, jobbról a Tees teszi lehetővé, hogy a csapatok zavartalanul szálljanak partra.

Ez volt a terv, a melyet egy egész kis kémhadsereg gondos munkája után, mintegy öt-hat évvel ezelőtt dolgoztak ki, olyan időben, amelyben flottánk számára még hiányzott az északi támaszpont. Ha a németek akkor háborút üzentek volna, partraszállásukat a mi tengerészettünk aligha gátolhatta volna meg, minthogy természetesen, egész hadiflottájuk védte volna őket.

Az első pillantásra ez a terv túlságosan fantázikusnak látszik ahoz, hogy hinni lehessen benne, a német tisztek azonban, a kikkel beszéltem róla, nagyon könnyen megvalósíthatónak tartották. Többek között kimerítően nyilatkoztak arról is, hogy hogyan bánnának el a polgári lakossággal, és kijelentették, — sejtették mai nyerésüköt, — hogy háborút nem lehet glaçékeztyűvel viselni. Azt mondta, hogy parancsaikat szükség

jelentősége, hogy a legtöbb országban halállal büntetik.»

Ebben a könyvben, a mely a katonai felderítő szolgálatról szól, külön fejezetet szenteltem annak a kérdésnek: hogyan kémkedik az ember és hogyan fog el kémeket?

Kémek elfogása.

A kémfogás szolgálati kötelességeim közé tarozik és talán ez íton lehet a legjobban megtanulni magát a kémkedést is. Abban a szerencsében részesültem, hogy három kémet foghattam el és egy napon egy idősebb vezérkari tiszt kívánt szerencsét ehhez a sikerhez. Együtt lovagoltunk haza egy nagyobb díszszemléről jövet, a mikor a következő kéréssel fordult hozzáim:

— Ugyan mondja meg, hogyan fog el egy kémét?

Megmagyaráztam neki eljárásomat és hozzátemtem, hogy működésemben a szerencsének is nagy szerepe van.

Az előttünk robogó kocsik között, a melyek épen a díszszemléről érkeztek, egy nyitott bérkocsiban megpillantottam egy urat, a kiről már távolról is meglátszott, hogy külföldi. Kijelentettem kísérőmnek, hogy például ez az úr is azzhoz az emberfajtához tartozik, a melyet figyelemmel szoktam kísérni. Nyugodtan követném ezt az embert, a míg kikutatnám, hogy hol lakik, és azután egy titkos rendőrrel figyeltetném meg.

Eközben észrevettük, hogy a szorosan előttünk haladó kocsiban ülő idegen útmutatót tart a

kezében és időről-időre vizsgálódó pillantást vet egy térképre, a mely épen azokat az erősítéseket ábrázolta, melyek útunk mentén készültek. Az idegen egyszerre csak odaszólt a kocsisnak, hogy álljon meg, mert cigarettára akar gyújtani. A kocsis megállott és megállottunk mögötte mi is. Az idegen gyors pillantással meggyőződött arról, hogy a kocsis nem néz hátra, az ülés-takaró alól fényképező gépet vett elő és pillanatfelvételt készített a tengerészeti számára újonnan épült töltényraktár bejáratáról.

Azután ismét elrejtette a készüléket, cigarettára gyújtott és tovább hajtatót.

Mögötte maradtunk, a míg egy rendőr került elénk. Előre lovagoltam és elláttam a szükséges utasításokkal. A rendőr megállította a kocsit és megkérte az idegent, hogy mutassa meg neki a hatósági engedélyt, a mely fényképezésre jogosítja. Az idegen ezt az iratot megmutatni nem tudta. A rendőr azonnal elkoboza a fényképező készüléket, felírta a tulajdonos nevét és lakását és bejelentette neki, hogy a «további lépések is meg fognak történni».

Akkoriban, — ez az esemény sok év előtt történt, — a kémek elfogatását és megbüntetését szabályozó törvényeink, sajnos, nagyon tökéletlenek voltak. A helyi rendeletek ugyan megengedték, hogy a tilalom ellenére készült fényképfelvétteleket elkobozzuk és megsemmisítsük, — de ez volt minden.

A «további lépések» különben ebben az esetben széltalanok lettek volna, még akkor is, ha a törvény jogot adott volna rájuk. A gyanus úr

ugyanis a legközelebbi hajóval visszautazott a kontinenstre.

Különbönen nem is volt olyan könnyű dolg tisztárasamat meggyőzni arról, hogy az egész jelenetet nem az ő számára rendeztem!

Kémek utáni kémkedés.

Az embert talán semmi sem bántja jobban, mint a másik ember fölénye. És talán ebben van annak a magyarázata, hogy a kémeket még jobban gyülölik, mint azokat, a kik repülőgépről vették bombákat asszonyokra és gyermekkre, vagy templomokat lövöldöznek pokolgépekkel.

Senkisem mondhatja, hogy Grootboom Jan, az én délafríkai fekete kémem, aljas és megvetésre méltó fizikát volt. Valaki, aki ismerte, azt mondta róla: «feketebőrű fehér ember», és ezt az ítéletet én is szívesen aláírom.

Grootboom Jan, mint tábori kém, a következőket vitte véghez:

A zulukaffer eredetű fiú, mint vadász és vezető sokat érintkezett fehérbőrűekkel, megszokta az európai öltözködést és megtanult folyékonyan angolul beszálni. Ő is, mint minden fajtájabeli, merész és ravasz volt. A matabelék * ellen nagyobb osztágokban felderítő szolgálatra indulni nem volt tanácsos, mert bizonyára észrevették volna. Ha azonban az ember például Grootboom kíséretében egyedül próbálkozott, könnyű dolg volt vonalaikon átjutni, és szinte az ő körükben észre-

* Délafríkai zulukaffer-törzs.

vétlenül megmaradni, állásaiat megfigyelni és a legnagyobb csöndben tájékozódni csapataik erősségéről, harczi felszerelésükről, asszonyaiak, jószágaik tartózkodási helyéről és más dolgokról.

Ezt a felderítő szolgálatot végeztük éjszakáról-éjszákára, azaz éjszaka odacsúsztunk állásaikhöz és napközben megfigyeltük őket. Ez természetesen nem törtéhetett meg a nélkül, hogy lábunk nyomot ne hagyott volna. Kémeik éles pillantását ez persze nem kerülte el, és a mikor észrevették, hogy valaki megfigyeli őket, állandóan résen voltak, hogy elfoglják a hivatalt kutatót.

Egy éjjel Grootboom és én, az ellenséges tábor közelébe lovagoltunk és itt várta meg a pirkadást.

Az ellenség, szokás szerint, egy órával napfelkelte előtt tüzet gyújtott, hogy elkészítse reggelijét. Ekkor pontosan lehetett látni az ellenséges állásokat és ennek megfelelően kiválasztani azt a helyet, a honnan napközben az ellenséges mozdulatokat zavartalanul lehet megfigyelni.

Az első tűz kigyulladt, nem sokkal utóbb felángolt egy második, rövid szünet után egy harmadik. Felgyújtották már az ötödik tüzet is, a mikor Grootboom haragosan súgta fülemben:

— A disznók — csapdát állítanak.

Az első pillanatban nem értettem, hogy mit akar ezzel mondani.

— Maradjon itt egy darabig, én majd utána nézek a dolognak — szólalt meg ismét.

És e szavakkal levetközött, s anyaszült mesztelenül eltűnt a sötétségben. Nyilván meg akarta látogatni az ellenséget, hogy lássa, mit forral ellenünk.

A kémkedés, sajnos, az embert legjobb barátaival szemben is bizaalmatlanná teszi. Alig távozott el Grootboom, óvatosan az ellenkező irányba csúsztam és megpróbáltam egy kis magaslat szikláit közé elrejtőzni, arra az esetre, ha Grootboom megcsalna és néhány ellenséges katonával jönne vissza, hogy elfogjon.

Talán egy-két óra hosszat feküdtem így, a mikor megpillantottam Grootboomit, aki a fűvön csúszott felém. Egyedül jött.

Szégyeltem bizaalmatlanságomat és előbújván rejtekemből, visszatértem arra a helyre, ahol az imént elhagyott. Grootboom felöltötte ruháit és a megelégedés mosolya sugárzott az arczárol. Kijelentette, hogy nem csalódott, — csakugyan csapdát állítottak számunkra. Gyanuját az kellette föl, hogy az egyes tüzek nem egyszerre keletkeztek a domblejtő valamennyi pontján, hanem rövid időközökben, egyik a másik után; a tüzeket valószínűleg egy ember gyújtotta föl, aki egyik helyről ment a másikra. Ez gyanus volt előtte és ezért támadt az a gondolata, hogy az ellenség közelebb akar bennünket csábítani, és tanúja akar lenni annak, hogyan vizsgáljuk meg a területet.

Grootboom kerülő úton csúszott a táborhoz és megállapította, hogy a matabélék egy egész osztaga várt bennünket azon az ösvényen, a melyet használnunk kellett volna; ott feküdtek, a fűben rejtőzve, azzal a szándékkal, hogy ránk rohannak és elfognak bennünket.

Grootboom, hogy meggyőződék arról, meny nyire alapos a gyanúja, az ellenséges erősítések

közélebe csúszott, közéjük keveredett, beszédbe ereszkedett velük és megtudta tőlük, hogy mit akarnak velük kezdeni, és mik a terveik a jövőre nézve. Azután elhagyta őket, visszasszaladt az erősítésekig és a sziklák között visszakúszott hozzáim.

Ime, ez az igazi tábori kémkedésnek szép példája. Mert bár az alattomosságnak és az ámításnak nagy szerepe van benne, mindenekelőtt mégis csak ravaszsággal párosult bátorását követel. És ez a vakmerőség talán még nagyobb, mint annak a katonának a bátorsága, akit a mellette előre rohanó katonák lelkesedése ragad magával, aki a vezető tisztnek feltétlen engedelmeséggel tartozik és a kit ösztökél a becsvágy, hogy kitüntesse magát és kivívja társai csudálatát.

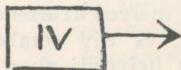
Annak a férfiúnak a rettenthetetlensége, aki egyedül vonul ki és a nélkül, hogy figyelnének rá, a nélkül, hogy dicsérettel buzdítanák, koczkára teszi az életét, minden esetre méltó, hogy ne becsüljé ki kevesebbre.

A délafríkai harczokban a búrok sok tábori kímet alkalmaztak ellenünk.

Az egyik angolul beszélő búr azzal dicséke dött, hogy a háború alatt gyakran megjelent Johannesburgban egy elesett angol őrnagy egyenruhájában. Hidegvérűen lovagolt el őrszeméink előtt, a melyek tisztelettel köszöntötték, a helyett, hogy agyonlőtték volna. Gyakran meglátogatta a klubokat és a tiszti összejövetelek egyéb helyiségeit, ahol a legjobb forrásból tudta meg minden azt, a mire szüksége volt. És mikor az este elérkezett, ismét visszalovagolt csapatához.

Milyen titkos jelek útján érintkeznek a kémek?

Itt egy pár titkos jelet akarok ismertetni, a melyeknek segítségével kémeink egymás között érintkeznek.

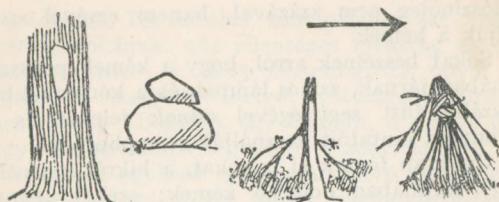
E kis jel útján, a mely a földbe, a fatörzsbe, vagy egy kapufélfára volt bevétele, az egyik kém azt tudatta a másikhoz, hogy «a nyíl irányában négy lépévre van elrejtve egy levél.»

Egy kém a másikat e jel útján figyelmeztette arra, hogy ebben az irányban ne menjen tovább. Ez a jel azt jelenti: «Ne ezen az úton!»

Ez a jel is a kémek kölcsönös érintkezését segíti elő. Azt jelenti: «Hazatértem.»

A fa törzsére vésett fehér jel, a mely a fakéreg lehántásával támadt, vagy a két egymáson fekvő kő, azt jelenti, hogy a kém helyes nyomon jár. A három másik jel azt az irányt mutatja, a melyet a kémnek követnie kell. A nyíl a földre van vésve. A fa felső része abban az irányban hajlik, a melyen a kémnek haladnia kell, és ugyanezt mutatja a szénaboglya is, a melyet előbb összecsomónak és azután a megfelelő irányba hajlítanak.

Kémek a háborúban.

A japánok az oroszok ellen vívott háborúban természetesen rengeteg sok kémet alkalmaztak és a japán vezérkar egyetlen egy ágyúlövést nem tétegett Port-Arthurra, a míg a vár megerősítésének és felszerelésének hiányait kívül-belül meg nem ismerte.

A tábori kémkedés elismert és hatásos fegyver.

Nagy Frigyes állítólag a következőképen nyilatkozott: «A mikor Soubise marsall hadbavonul, száz szakács kíséri, míg az én oldalamon száz kém áll.»

A német hadsereg mai vezére is bizonyára ugyanezt mondhatja el magáról, csakhogy őt

valószínűleg nem százával, hanem ezzével szolgálják a kémek.

Sokat beszélnek arról, hogy a kémek parasztruhában járnak, színes lámpák és a kéményekből felszálló füst segítségével adnak jeleket és a toronyóra mutatóit használják semaphornak.

Gyakran fogtak el papokat, a kikről kiderült, hogy áruhában dolgozó kémek; ezeket agyonlőttek. Egy német gépkocsvezető francia egyenruhát öltött és ebben az áruhában francia vezérkari tiszteket szállított. Később azonban rájöttek a csalásra és a kémét természetesen azonnal agyonlövették.

A most folyó háború kitörésekor a német tábori kémek titkos írásjelekkel érintkeztek egymással. A közellévő ellenséges csapatrészek erejéről és mozdulatairól kapukra s egyéb helyekre rajzolt, különböző színű és nagyságú állatok útján tudósították egymást.

Ezek leginkább helybeli kémek voltak, aik már hónapok vagy évek óta laknak a harcztérhez tartozó városokban és falvakban. A német sereg betörésekor kréttával írták fel kapuikra: «Ne pusztítsatok! Itt jó emberek laknak!» és hogy semmi gyanút ne ébreszzenek, egyik-másik szomszédjuk kapuját is hasonló felirással látták el. Honositott lakos létükre természetesen abban a helyzetben voltak, hogy a csapatparancsnokoknak a taktikai viszonyokról becses adatokkal szolgálhattak és a mód, a melyen jelentéseiket elküldték, nagy találékonyságra mutat.

A kémek és a katonai parancsnokok bizonyos esetekben kis négyzetekre osztott térképeket

használnak. Ha az éber kém például azt jelenti parancsnokának: «Az ellenséges lovasság az erdő mögött pihen az E/15 négyzetben», rövid idő múlva a megjelölt helyet valóságos gránáteső árasztja el. Elfogtunk egy kémnöt, a midőn épen egy villamoslámpa segítségével adott jeleket. Két kémnél (az egyikük egy sánta kőtörő volt, aki az országúton dolgozott) tábori telefonkészülékeket találtunk; a hozzá való drótot a testük köré csavarták. Éjszakának idején kézilámpással felszerelt pásztorok bolyongtak a harcz területén és lámpásaiat különböző módon lengették ide-oda, a mi a juhok örzésére aligha volt feltétlenül szükséges. Sőt még drótnélküli távirók is készültek, a melyek olyanok voltak, mintha csak vaskémények lettek volna.

A délafríkai hadjáratban egy hollandi állomásfőnök kémkedett rövid ideig a búrok javára. Működése azonban nagyon rövid ideig tartott. Városát és vasúti állomását csapataink csakhamar megszállották. Az állomásfőnök, hogy gyanúsnak ne lássék, elvágta az összes táviródrótokat, de persze gondja volt rá, hogy egy drót sérültetlenül maradjon. Azt remélte, hogy nem fogjuk észrevenni ravaszságát. Az egyetlen ép drótot használta fel azután arra, hogy a búrok főhadiszállására táviratozza meg mindenzt, a mit hadseregeink erejéről és terveinkről megtudhatott. Szerencsétlenségére azonban a velünk lévő táviró-osztág belekapcsolta drótját az ő távirati összeköttetésébe s így jutottak tudomásunkra az ő távirati jelentései. A kémét csakhamar elfogtuk.

Egy másik állomásfőnök, aki a mi országunk-

ban működött, még a háború kitörése előtt olyan módon kémkedett, hogy ellenséges nemzetek alattvalóit alkalmazta vasúti munkák elvégzésére. Ezeknek az volt a feladatuk, hogy a háború kitörésekor a vasúti hidakat és a vasúti átjárókat elpusztítsák. Az állomásfőnök szobájában egy jelzőkönyvre akadtunk, a melyben katonai fogalmak építési eszközök neveivel voltak megjelölve, ő is e szerint tette titkos távarati jelentéseit. A kulcs szerint: kúszőb = dandárt, építő állvány = ütegeket, tuskó = ágyút, létra = zászlóaljat, gerenda = lovasszázadot, deszka = gyalogosszázadot jelentett.

A kém bátorsága.

Ha a saját hazája titkait áruló kém től eltekintünk, igazán nem lehet megérteni, hogy miért bánnak rosszabbul a kémmel, mint bármely más harcossal, vagy miért vetik meg az ő működését, a mely a háborúban és béke idején is rendkívül megerőltető, izgató és veszedelmes. A kémkedést ugyan bizonyos esetekben busásan fizetik, a legjobb kémek azonban mégis csak ingyen szolgálják hazájukat és csak azért dolgoznak, hogy hazájuknak igazán használhassanak.

Lody Károly, a német kém, kijelentette a haditörvényszék előtt, a mely őt halálra ítélte, hogy nem kér kegyelmet. Nem szégyelli, a mit tett. Nem árulhatja el azokat, a kiknek megbízásából kémkedett, mert ezt adott szava tiltja. Szolgálataiért nem fogadott el pénzt, mert csak a haza érdeke lebegett szemei előtt. Jól tudta, hogy tevékenysége életébe kerülhet. Bizonyára

akadnának angolok, a kik megtennék Nagy-Britanniáért ugyanazt, a mit ő tett Németországról.

A mi alsóházuinkban úgy nyilatkoztak róla, mint «hazafíról, aki épen úgy halt hazájáért hősi halált, mint a katona a harcztéren».

Az igazán jó kémnek önfeláldozónak, bátornak, higgadtak kell lennie, szükséges, hogy bizonyos szerepbe könnyen bele találja magát, hogy éles megfigyelő legyen és gyorsan vonja le következetetéit, továbbá, hogy egészsége tökéletes, idegrendszere rendkívül erős legyen. Persze előnyös, ha van bizonyos tudományos képzettisége, a melynek különösen a várak szögméréséinek, vagy bizonyos földtani alakulatok meghatározásánál veheti hasznát; így állapította meg Graves, hogy a Forth-híd alatt lévő középső sziget talaja különösen alkalmas a robbantásokra.

Abban az emberben, aki meguntat az életét, a kém izgalmakban gazdag munkája új életkedvet támaszthat.

Egészen más megítélés alá tartozik az a kém, aki hazája titkait árulja el. Az ő számára persze nincs mentség. Az angol embert szerencsére nem igen lehet megvesztegetni és sok külföldi kém annak köszönheti, hogy leleplezték, hogy tisztjeinket vagy közlegényeinket katonai titkok eladására próbálta rábírni.

A német kémkedés szervezete.

A németek kémkedési rendszere sokkal fejlettebb, mint bármelyik más országé. Ez az 1870-es német-francia háború után derült ki.

A német kormánynak akkoriban húszezernél is több, állandóan fizetett tudósítója élt Francziaországban, a kik valamennyi[†] egyetlenegy ember, valami Stieber felügyelete alatt állottak, akár politikai, akár tisztára katonai ügyekben kémkedtek.

Az ő kémkedési gépeztük oly tökéletesen működött, hogy Jules Favret, midőn Versaillesbe érkezett, hogy a német vezérkarral Páris átadása felől tárgyaljon, a pályaudvaron már olyan kocsi várta, a melynek a kocsisa német kém volt és arra is rávették Favret, hogy olyan házban szálljon meg, a melyben a németek kemosztálya ütötte föl tanyáját. Favre komornyilkja maga Stieber volt; úgy ajánlották őt, mint «különösen bizalomra méltó férfiú»-t. Stieber arra használta fel alkalmaztatását, hogy urának zsebeit és írómappáját minden nap alaposan átkutatta és ezáltal Bismarcknak értékes hírekkel szolgálhatott.*

Akkoriban ugyan az egész világ tudott a németek kiterjedt kémrendszeréről, az irántuk táplált gyanú lassanként mégis csak eltűnt. A ki azonban a viszonyokat ismeri, az jól tudja, hogy a németek a kémkedést azóta sem hanyagolták el, sőt ellenkezőleg: tökéletesítették módszereiket és kémeik most már nem csak Francziaországban, hanem az egész kontinensen és Nagy-Britanniában is szorgos tevékenységet fejtenek ki.

* Ez persze, ép úgy, mint legnagyobb része annak, a mit a szerző a német viszonyokról mond, ostoba mese!

A ford.

Az ostobaság értéke.

Szerencsénk, hogy minket angolokat általában rendkívül korlátoltaknak tartanak és azt hiszik, hogy könnyű kikémlelni titkainkat. A látszat azonban néha csal.

A mi egykori konstantinápolyi nagykövetünk jöindulatú vidám angol bérlönek látszott, olyan embernek, a kinek semmiféle rejttett gondolatot nem tulajdonítottak. Az ő összes cselszövő vételytársai tehát azt hitték, hogy a keleti politika terén könnyen fognak vele elbánni. Mikor azután a legkülönfélébb terveik egymásután kudarcot vallottak, észrevették, hogy ez az ártatlannak látszó úr jóval különb, mint ők, és hogy ravasz és rendkívül ügyes diplomatával van dolguk.

És hasonló tapasztalatokat tettek az angolokkal mások is. Külöldiek, a kik Angliába jöttek kémkedni, gyerekjátéknak tartották az ilyen korlátolt népet kijátszani; arról persze halavány sejtelmük sem volt, hogy politikai rendőrségünk majdnem valamennyiüket ismerte és gondos felügyelet alatt tartotta.

Csak nagyon kevesen szálltak közülök partra nálunk a nélkül, hogy egy alacsony öreg úr, a ki csilindert és esernyőt viselt, alapos vizsgálat alá ne vette volna őket. A szerény, kis ember azonban csak a kisujját mozdította meg és egy titkos rendőr már is az idegen látogató nyomában volt mindaddig, a mig foglalkozásáról és lakásáról kielégítő jelentést nem tehetett.

Ezeknek az uraknak a levelezése évek hosszú során át gondos felügyelet alatt állott. Legtöbb-

ször nem is volt érdemes elfogni őket, mert tudó sításaiak, a melyeket hazába küldtek, fontos adatot nem igen tartalmaztak; mindaddig azonban, a míg azt hitték, hogy nem állanak felügyelet alatt, megbízóiknak eszébe sem jutott, hogy ravaszabb emberekkel kellene helyettesíteni őket. Ilyen módon pontosan voltunk tájékozva mindenről, a mi az elleniséget érdekelte, és a mit közöltek vele. Fontos dolgokat nem igen tudott meg.

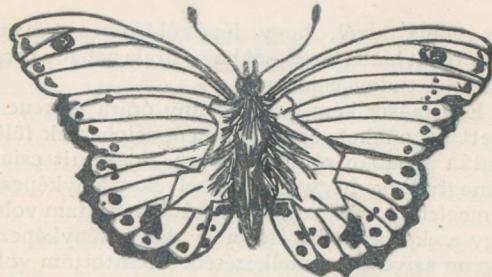
Augusztus 4-én, a hadüzenet előtt való napon, húsz főkémet forma szerint is elfogtunk, kétszáz ügynököt pedig felügyelet alá helyeztünk, úgy hogy a kémszervezet épen abban a pillanatban mondta fel a szolgálatot, a melyben a legnagyobb szükség lett volna rá. Megtettünk minden óvintézkedést arra is, hogy a pójkémek működését is meghiusítsuk. A drónélküli magánállomásokat használhatatlannokká tettük és csel útján rájöttünk arra is, hogy kinek van ilyenféle titkos állomása. Némelyikünknek kedve telt abban, hogy az idegen kémek működését figyelemmel kísérje. Az egyik engem is érdekelte. Azt állította, hogy szénkereskedő, valójában azonban még egyetlen gramm szenet sem adott el. Pontosan megfigyeltük, hogyan indult el nap-nap után, hogy a vidéket kikérelje, hogyan írt titkos jegyzeteket az utakról, stb. A postahivatal felbontotta leveleit, azután ismét lepecsételte és továbbította őket. Ha e kémnek Londonba igyekvő barátai megérkeztek a hulli kikötőbe, azonnal egy láthatatlan és elvállhatatlan kísérő csatlakozott melléjük, és a szegény fizikai egész idő alatt gondtalanul dolgozott tovább, a nélkül, hogy csak sejtelme is

lett volna arról, hogy lépésről-lépésre követik, hogy tehát hiába fárad, sőt hogy általa néhány becses adat jut tudomásunkra.

Egy másik kém csak néhány órára szerencsétlenített bennünket, úgy hogy nem csiphettük fülön. Miután azonban rájöttünk arra, hogy mit csinált és megtudtuk, hogy milyen helyeket fényképezett le, megírtam neki, hogy ha korábban tuđtam volna, hogy ezeket az erősítéseket le akarja fényképezni, nagyon szivesen rendelkezésére bocsátottam volna néhány fényképet, mert a szóbanforgó erődök már elavultak.

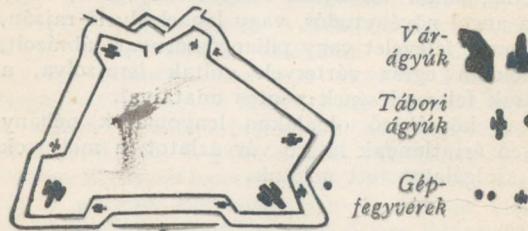
Az idegen országokban bolyongó együgyű angolokat, a kik templomokat rajzolgattak, lepkéket fogtak, vagy pisztrángot halásztak, az emberek csak lemosolyogják, mint ártalmatlan elmebetegeket. Ha azonban azok a rendőrök, a kiknek ezek a bolondos angolok még a vázlatkönyveket is meghutatták, csak egy kissé bizalmatlanabbak lettek volna, vagy jó szemük lett volna, akkor bizonyára észrevették volna, hogy az angol növénytudós, vagy lepedekvelő rajzán, a mely falevelet vagy pillangószárnyat ábrázolt, titokban egész várterek voltak lerajzolva, a várak felszerelésének pontos adataival.

A következő oldalakon lenyomatok néhány ilyen ártatlannak látszó várválatot, a mely sok jó szolgálatot tett nekünk.

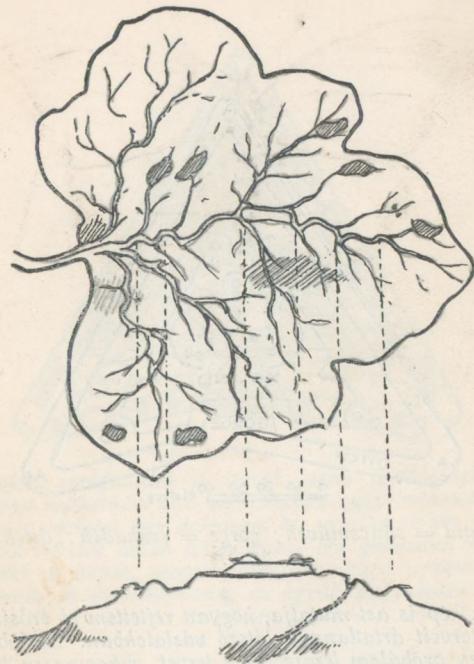

Ez a pillangó egy várnak a körvonalait és az ott lévő ágyúk elhelyezését és minőségét ábrázolja. A szárnyakra rajzolt jelek a vonalak között nem jelentenek semmit, a vonalakra tett pontok azonban pontos felvilágosítással szolgálnak az ágyúk fajtájáról és nagyságáról, amint az az itt következő magyarázatokból is kitűnik.

A szárnyakra rajzolt jelek elárulják a vár alakjátt, amint azt a mellékelt ábra mutatja, továbbá az ágyúk nagyságát.

Az ágyúk helyét a pillangószárnyról tovább húzott vonalak jelzik: az ágyúk ott vannak, ahol a vonal végződik. A pillangó feje észak felé irányul.

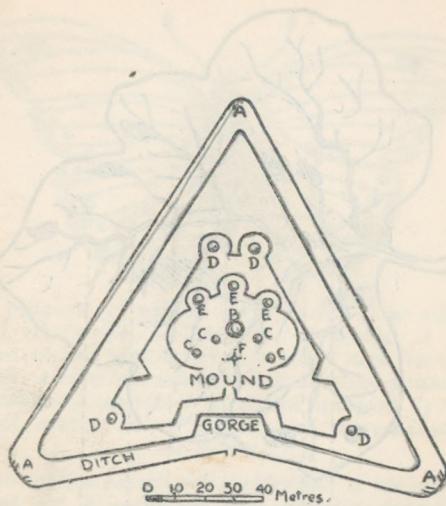

A kémkedés egyik pompás eredménye! Ennek a borostyánlevélnek az ereze egy erőd keleti frontjának a területe. (A levél csúcsa észak felé fordul.)

Azt a területet jelenti, a mely védelmet nyújt az ellen-séges tűz ellen.

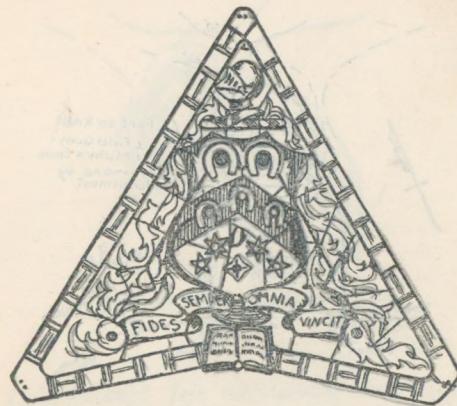
○ ○ Gépfegyverek.

Ha egy ér a képen ily vonalo-zott részhez vezet, ez nehéz ágyúk helyét je-lenti.

Mound = sáncművek; gorge = szakadék; ditch = árok.

Ez a kép is azt mutatja, hogyan rejtettettem el erősítések terveit ártatlannak látszó vázlatokban. Elsőbbeni is úgy próbálom lerajzolni a tervet, a) hogy ez a kép ábrázolja; ebből az ágyúk helye és nagysága pontosan megállapítható. A betűk értelme: A) lóvészárok — folyosó gépfegyverekkel; B) 15 centiméteres ágyú a páncéltoronyban; C) 12 centiméteres ágyúk a páncéltoronyokban; D) gyorstüzelő, elsülyesztető ágyúk; E) taracskák a páncéltoronyokban; F) fényszórók.

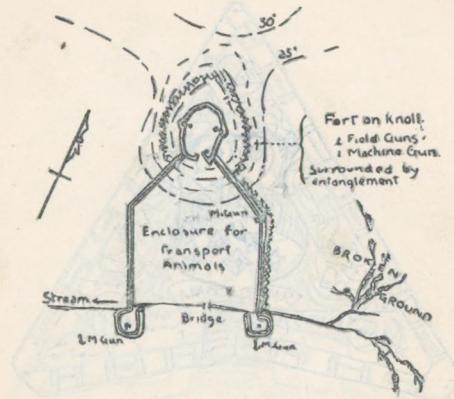

Miután lerajzoltam a tervet, azon gondolkoztam, hogy rejthetném el a legjobban, és úgy határoztam, hogy a vázlatot úgy dolgozom ki, mintha színes üvegkörből készült ablak terve lenne. Ha gondosan megnézzük a képet, megállapíthatjuk, hogy tervem jól sikerült. A díszítések még az ágyúk nagyságáról és helyéről is pontos felvilágosításokkal szolgálnak.

Ezek a jelentős díszítések a következők:

1. 15 centiméteres ágyú; 2. taracskák; 3. elsülyesztető gyorstüzelő ágyúk; 4. 12 centiméteres ágyúk; 5. gépfegyverek; 6. fényszórók.

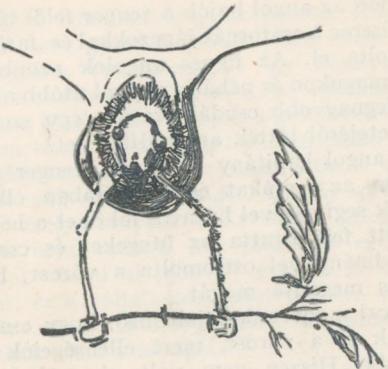

Fort on knoll = erőd a hegytetőn; field guns = tábori ágyúk; machine gun, m. gun. = gépfegyverek; surrounded by entanglement = akadályoktól körülvéve; enclosure for transport animals = teherhordó állatok számára elkerített hely; stream = folyó; bridge = hid; broken ground = futóárkok. Ez a vázlat minden előrül, a mit meg akartam tudni. Hogy a katonai hatóságok, ha a kezükre kerülnek, fel ne ismerjék az erődítési tervek rajzát, elhatároztam, hogy a vázlatot átalakítom és feldíszítem. Eleinte arra gondoltam, hogy egy dóm, vagy egy templom kapualjának tervrajzát készíttem belőle, végül azonban úgy határoztam, hogy egy éjjeli lepke fejével dolgozom ki. A rajz alá a következő szavakat írtam:

«A Dula-pillangó feje nagyítóüveg alatt. Elfogtam 1912 május 19-én. A természetes nagyság hatszorosa» (Az arány persze megfelelt a valásagnak: hat hüvelyk = egy mérföld.)

A dalmácziai pillangóvadászat.

Legelőször Dalmáciaiba indultam «pillangóvadászatra». Cattaro fontos erődítését tudvavében a most folyó háborúban is többször megostromolták. Száz évvel ezelőtt Cattaró, a melyről akkoriban az a hír járta, hogy bevehetetlen, az angol flotta ostromának megadta magát. Az erődítés egy mintegy tizenöt mérföld hosszú, helyenként azonban csak néhány száz yard széles öböl bejáratánál, hegyek között, fekszik. Cattaróból tekervényes út vezet át a hegyen Montenegróba.

Midőn az angol hajók a tenger felől támadtak, a védősereg a csatornát láncokkal és fatörzsekkel torlaszolta el. Az ügyes angolok azonban segítettek magukon és néhány nappal utóbb a várvidő sereg legnagyobb csudálkozására egy szomszédos hegycsúcsról lőtték az erődítéseket.

Az angol kapitány az Adriai-tenger partjára vontatta az ágyúkat és hamarjában elkészített fatalpak segítségével húzatta fel őket a hegycsúcsról. Ott felállította az ütegeket és csakugyan ily eredménynyel ostromolta a várost, hogy az végül is megadta magát.

Harczi modorunkra jellemző, hogy csak azért foglaltuk el a várost, mert elleniségeink védeni próbálták. Hiszen nem volt rá szükségünk, és mikor a miénk lett, nem tudtunk mit kezdeni vele. Ezért átengedtük hát a montenegróknak és így önálló tengeri kikötőhöz juttattuk őket. Montenegró népe hálával és csodállattal tekintett reánk és bár a vár a később kötött szerződések értelmében visszaszállt Dalmáciára, a montenegrók sohasem felejtették el jóakaratunkat, a melyet irántuk tanúsítottunk.

Azokon a hegycsúcsokon azonban azóta új ágyúfedezők épültek és nekem jutott a feladat, hogy az ágyúk elhelyezéséről és minőségéről részleteket tudjak meg.

A felszerelés, a melyet e tevékenység színhelyére magammal vittem, nagyon hatásos és már ismétlen bevált. Hozzátartozik egy vázlatkönyv, a mely pillangók részben teljesen kidolgozott, részben csak félíg kész képeit tartalmazza, továbbá egy festőszekrény és egy lepkefogó háló.

Ebben a ruhában még az erődök közvetlen közelében sem gyanakodhatott rám senki.

Pillangókra vadásztam és így könnyen beszédbe ereszkedhettem bárkivel, ha bizalmatlanul nézett rám. Vázlatkönyvemmel a kezemben bátran odaléptem hozzá és a világ legártatlanabb arcával megkérdeztem, vajon nem láitta-e ezen a tájon ezt meg ezt a pillangót, a mely gyűjteményemből még hiányzik. Száz közül kilencvenkilenczen nem tudnak két pillangót egymástól megkülönböztetni alapjában véve én is közéjük tartozom; ez a vállalkozás tehát teljesen veszélytelen volt és az emberek sajnálták a bolond ángliust, aki lepkék után szaladgál.

Szegények nem néztek meg jól a vázlataimat, mert különben észre kellett volna venniök, hogy vázlataimon a pillangószárnyakra rajzolt vékony vonalak az ő saját erődjek tervét ábrázolják és a rájuk tett pontok az ágyúk számáról, elhelyezéséről és kaliberéről tájékoztatnak.

Egy másik alkalommal halásznak öltözve jelentem meg azon a vidéken, a melyet ki akartam kímelelni.

Azzal bíztak meg, hogy néhány hegysorost kutassak ki és vizsgáljam meg, vajon katonák áthatolhatnak-e rajta. Ott bolyongtam a hegyeken folydogáló patakocskák mentén és mialatt látyszolgákból horgásztam a halakat, gondosan megvizsgáltam az egész vidéket.

Egyeszer egy környékbeli atyafi felajánlotta, hogy odavezet, ahol nagy bőséggel vannak halak; egész délelőtt nem tágított oldalam mellől. Akkoriban nem nagyon értettem a halászathoz, igaz, hogy

niem is volt szándékomban halat fogni; nem csoda hát, hogy halász felszerelésem sem volt valami tökéletes.

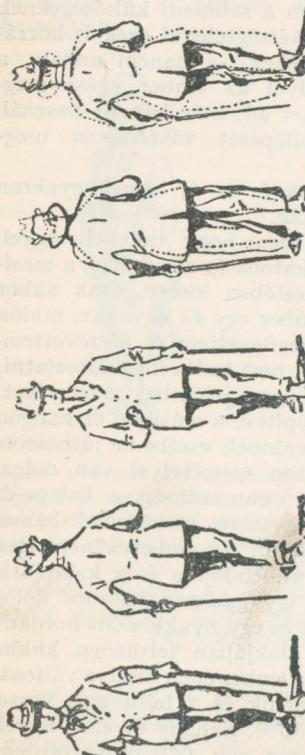
Bámulatos kitartással horgásztam, hogy új barátom tartózkodásom tulajdonképeni czéljára rá ne jöjjön. (A légy, a melyet csaléteknek akasztottam a horog végére, teljesen használhatatlanak bizonyult.) Azt reméltem, hogy az atyafi végül mégis csak meg fogja unni a dolgot és tovább áll. Eszéágában sem volt. A legnagyobb figyelemmel várta, hogy hal akadjon horgomra, végül is kijelentette, hogy a halászathoz nem ért ugyan, de azt ajánlja, hogy dobjak a patakba egy férget vagy egy csigát, mert akkor mégis csak különb eredményre számíthatók.

Szavát csakhamar tett követte. A vizbe köött és akkor csakugyan megjelent néhány halacska. A barátom most már csak egy féreg után áhítozott, mert tudta, hogy akkor tömegesen jönnek a halak.

Meg akartam szabadulni tőle, megkértem tehát, hogy keressen néhány férget számomra és a mikor eltávozott mellőle, felkerekedtem és a hegycsúcsra át elvándoroltam a másik völgybe.

Kémek áruhában.

A kémkedés az ember idegrendszerét állandó feszültségen tartja, mert egyetlen hiba háborúban biztos halált, béke idején szabadságvesztést jelent. A kém, ha elfogják, ugyancsak nem várhat segítséget kormányától. Hiszen megbízói óva intik attól, hogy iratait magánál hordja, vagy valakire rábizzza titkait, és azt ajánlják neki, hogy szükség

Egy angol altábornagy kémkedése.

Az átöltözésmel nem annyira a színpadi kihangságoknak van szerepük, mint inkább annak a képességeknek, hogy az ember egész megjelenését, járását, modorát, fellépését tökéletesen megráthozza és másik hangot is használjon. De még a jól sikertílt átöltözés után is az elég megfigyelő, ha elülről nem is, hátról nem is, okvetellenül felismeri az 'ember'. Kezük ezt gyakran figyelem kívül hagyja. Az 1. és 3. kép azt mutatja, milyen felismerhetetlenné teheti előréset az ember, a 2. kép azonban azt ábrázolja, hogy járásáról mégis milyen könnyen félhet ismerni! A 4. és 5. képen a kiponizzott vonalak jelzik, hogy a ruha és a járás váltóztatásával hogy teheti az ember magát hátról is felismerhetetlenné.

esetén áruhát öltsön és ne bizzon másban, csak önmagában.

Az átöltözésnél nem a színpadi külsősségeknek van szerepük, — bár kétségtelenül ezek is hozzájárulnak a cél eléréséhez, — hanem annak a képességeknek, a melylyel az ember egész megjelenésének más jellegét ad, más hangot használ, járását, modorát, fellépését tökéletesen megváltoztatja.

Ez rendkívül fontos, és az új kémek gyakran figyelmen kívül hagyják.

Észrevettem egy ízben, hogy detektiv figyel, aki egyik napon egy katona feszességével, a másikon vak koldus öltözében kísért. Csak akkor láttam, hogy a két ember egy és ugyanaz, midőn hátra mögé kerülve megfigyeltem és észrevettem, hogy sajátságos járását nem tudta megváltoztatni.

A kém számára nem jelenthet nehézséget, hogy egyik napon selypítve, a másikon orrhangon kell beszélnie, hogy senkinek eszébe ne juthasson, hogy egy és ugyanazon személyvel van dolga.

Ha gyors változásra van szükség, a kalap- és a nyakkendő-csere egyszerű eszközeivel bámulatosan sokat lehet elérni. Az emberek nem igen figyelnék annak a nyakkendőjére és a kalapjára, a kivel beszélnek és így gyakran hasznos dolog a zsebben egy kalapot és egy nyakkendőt hordani, a mely színében és alakjában feltünően különbözik attól, a melyet az ember épen visel; a változás pillanat alatt megtörténik és a felismerés veszedelme nem fenyeget többé. Néhány év előtt figyeltem ezt meg, a mikor egy pályaudvaron egy ujságfró beszélgetett velem. A «kihallgatás» után

véletlenül a tudósító mellé kerültem és végig-hallgattam, hogyan számolt be az eseményről egy társának, aki szintén szeretett volna velem beszélgetni.

Ezek a képek azt ábrázolják, hogyan öltözött át a szerző, a mikor észrevette, hogy egy pályaudvaron felismerik. Az első vázlat azt mutatja, milyen megjelenése volt akkor, a mikor gyanút fogott, a második kép azt, hogyan tette magát néhány pillanat alatt felismerhetetlenné. Az átöltözés a legegyszerűbb eszközök segítségével történt ugyan, céljának azonban mégis teljesen megfelelt.

— A tábornok a vonat egyik utolsó kocsijában foglalt helyet — mondta a hirlapíró. Könnyű megismerni, szürke vászonkalapot, piros nyakendőt és fekete kabátot visel.

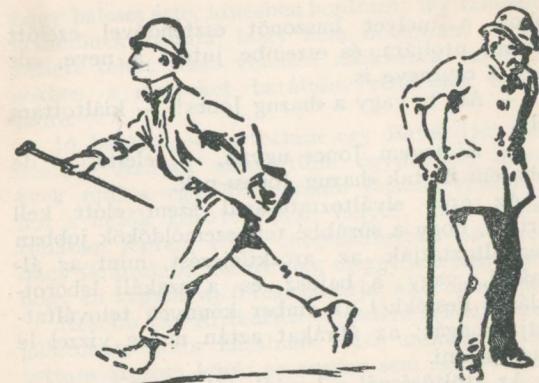
Szerencsére egy szürke köpönyeg is volt velem, a melynek zsebeibe egy útisapkát és egy széles nyakkendőt tettek. Berohantam a váróterembe, felöltöttem a felső kabátot, fejemre tettek a sapkát, megkötöttem a másik nyakkendőt és lassú, vontatott járással felszállottam fülkémbe. A tudósító szemei előtt léptem a vasúti kocsiba, a nélkül, hogy a jó embernek csak sejtelme is lett volna arról, hogy az halad el előtte, a kivel beszélni szeretne.

Rövid idővel ezelőtt egy ember üldözés közben úgynevezett zsákutcába jutott. Egy áruházba menekült és felrohant a lépcsőn, mert azt remélte, hogy valahol elrejtőzhetik. Legnagyobb rémületére azonban nem talált rejtékhelyet, ismét leszaladt és nyugodtan lépett ki az utcazára, a tömeg közé, a mely kint várt rá és nyilván nem tudta róla pontosan, hogy melyik házban tünt el.

Az üldözött úgy tett, mintha erősen sántítana, felhúzta az egyik vállát, eltorzította az arcát és kalapját mélyen a szemébe húzta. Így bátran az emberek közé állott és a tömegben senki sem ismerte fel.

Az emberek gyakran próbálják álszakáll felragasztásával vagy a szakáll és bajusz leborotválásával felismerhetetlenné tenni magukat, a detektív gyakorlott szemét azonban aligha tévesztik meg, ha egyszersmind a szemöldöküket is nem változtatják meg.

A délafríkai harcztéren találkoztam egy hosszúszakállú, napbarnított arcú emberrel, aki azt állította, hogy velem járt iskolába. A mikor leemelte a kalapját, azonnal felismertem a hom-

Ujabb példa arra, hogyan változtathatja meg az ember a külsejét. Az átöltözökös két pillanat alatt történt.

Álszakáll vagy paróka az embert csak akkor teszi felismerhetetlenné, ha egyszersmind a szemöldöküket is megváltoztatja. Az átöltözésnél a homlok és a koponyarész is fontos szerepet játszik. Ha összehasonlítjuk a két első képet, azonnal észrevehetjük, mennyire megváltoztatja az arcot a szemöldökök sűrűsítése és a homlokba fésült haj hátraszűmitsé. A 3. kép azt a változást mutatja, a melyet álszakáll és paróka idéz el.

lokot, a melyet huszonöt esztendővel ezelőtt láttam utoljára, és eszembe jutott a neve, sőt még a csufneve is.

— Ah, te vagy a *«hazug Jones!»* — kiáltottam fel.

— A nevem Jones ugyan, — felelte, — de sohasem hivtak *«hazug Jones»*-nak.

Az arcz elváltoztatásánál szem előtt kell tartani, hogy a sűrűbbé tett szemöldökök jobban megváltoztatják az arczkifejezést, mint az álszakáll, vagy a bajusz és a szakáll leborotthálása. Festékkel az ember könnyen tetováltathatja magát; az ábrákat aztán meleg vizzel le lehet mosni.

Az átöltözésnél a kezdők túlságos fontosságot tulajdonítanak az arcznak és nem törődnek a hátulsó részsel. Azért ismétlek: a ki jó kém akar lenni, először kémfogással foglalkozzék; ekkor fogja csak megtanulni, hogy milyen hibákat nem szabad elkövetnie.

Egy izben kénytelen voltam London déli részén egy ólomöntő munkás szerepét játszani; kis pofaszakállt ragasztottam tehát, a minőt az ólomöntők viselnek.

Egy napon véletlenül munkásruhában elhaladtam a Naval and Military Club piccadilly-i háza előtt, egy tüzérőnagy barátommal találkoztam és gúnynevén szólítottam meg. Először csudálkozva nézett rám, azt hitte, hogy az ütegből való vagyok és azután alig hitt a szemeinek, a mikor felfedtem kilétemet.

Ruházatom, megjelenésem semmiféle gyanut sem keltett. Karomat, amelyről azt mondtam,

hogy baleset érte, kötésben hordtam; így mindenki érthetőnek találta, hogy nem dolgozom, nem is kellett tehát részt vennem azokban a verekedésekben, a melyeket barátaim rendeztek időről-időre.

Jó barátságot tartottam egy Bates Jim nevű ácscsal. Azután elkerültünk egymástól; hosszú évek mulva egy díszszemlén láttam viszont, ahol a nézők között foglalt helyet. Tisztí egyenruhában léptem elője, megszólítottam és bizony nagy fáradtsága került, míg meggyőzhettem arról, hogy én vagyok az ő régi barátja, az ólommunkás.

Később Dél-Afrikában végeztem felderítő szolgálatokat; ekkor hatalmas vörös szakállt ragasztottam arczom köré: az anyám sem ismert volna rám. Egy napon épen kiléptem egy kis városka postahivatalából, a midőn ezredem parancsnokát pillantottam meg, aki véletlenül odakerült. Megfeledkeztem arról, hogy álszakállt, árúhát viselek és megszólítottam:

— Halló, ezredes úr! Mit keres maga itt?

Az ezredes merőn nézett rám egy darabig, azután kijelentette, hogy nem ismer. Miután nem is volt rá kíváncsi, hogy ki vagyok, eltávoztam, a nélkül, hogy tovább is törődtem volna vele. Csak hónapok mulva emlékeztettem arra, hogy találkoztunk.

A kémkedés mint sport.

A kémkedés nagyon érdekes sport volna még akkor is, ha nem szolgálna nagy célokat. Bárki próbálta is meg, a kémkedés izgalmának varázsa

bizonyára hatalmába kerítette. A kémnek nap-nap után új viszonyokkal kell számolnia, új feladatokat kell teljesítenie, a melyek gyors elhatározást és sok eredetiséget követelnek.

El fogom beszélni néhány élményemet. Nem lesz szó bennük rendkívüli eseményekről, hanem csak olyanokról, a minők az átlag-kém életében minden nap előfordulnak; de mindenjáuknál kitűnik, hogy a kémkedés: izgalmas sport.

A kémnek gyakran — és ez is oly vonzóvá teszi foglalkozását — második Sherlock Holmesnek kell lennie. Figyelnie kell a legjelentéktelenebbnek látszó dolgokra is, a melyeket a gyakorlatlan szem bizonyára nem venne észre.

Dél-Afrikában egyszer titkos felderítő szolgálatot teljesítettem és utamon eljutottam egy tanyára, a melynek tulajdonosa nem volt otthon. Messziről érkeztem és a legközelebbi házakig jó óra hosszat kellett volna még vándorolnom. A tanyán szerettem volna tehát tölteni az éjszakát.

Lovamat beállítottam az istállóba és végigjártam a házat, hogy megállapíthassam, milyen ember lehet a tulajdonosa. A hálószobába vetett egyetlen pillantás meggyőzött arról, hogy rendes emberrel van dolgom, mert a mosdóján két fogkefe állott egy pohárban.

Ebből arra következtettem, hogy a háztulajdonos rendszerető angol, aki szivesen lát majd vendégéül. Kiderült, hogy nem csalódtam.

A bujócska értéke.

A bujócska a legkedvesebb gyermekjátékok egyike; ki hinné róla, hogy egyszersmind a tábori kémkedés legjobb tanfolyama?

Gyermekkoromban nagy örömmel játszottam bujócskát és a mulatságos játék ravasz cseleinek később igen válságos pillanatokban vettet hasznát. Ha például játék közben nem tudtam elérni a közelí fövényt a nélkül, hogy a «hunyó» észre ne vett volna, egyszerűen levettem magamat a földre és elbújtam a bokrok alatt. A siker, a melyet ilyen módon gyakran elértem, arra tanított, hogy ilyen helyeken sohase keressek fedezéket, mert üldözöm azonnal odaindul. A «hunyó» csakugyan először a fövényt kutatta át, mialatt én rejtek helyemből pontosan megfigyeltem, hogy mit művel.

Gyakran előfordult, hogy ellenséges felderítők a hozzám legközelebb fekvő fedezékekben kerestek, persze hiába. A «bujó» fiú a bokrok között tökéletesen láthatatlan, mialatt ő ellenfele mozgulatait pontosan megfigyelheti.

Ebből a tapasztalatból első izben akkor volt hasznom, a mikor lovasrendőrök üldöztek, mert egy külföldi hadgyakorlaton kémkedtem. Idegrázó hajsza után sikerült végre átmásznom egy falon és egy kertben elrejtőznom. Itt egy gödörbe bujtam és pontosan megfigyelhettem, hogyan kutatják át utánam a kertet. Mikor azután eltávoztak a közelemből, óvatosan előrejöttem és a kert határán folydogáló mély víz partja felé indultam. Keskeny palló vezetett át a vizen.

Meglagítottam a deszka végét, átkeltem rajta és magam után rántottam a pallót.

A sik föld ott terült el előttem és nem is jutottam messzire, már megpillantottam a lovasrendőröket, a kik nem tudtak átkelni a vizen. Rövid tanácskozás után vágtatva lovagoltak a félmérföldnyi távolságra fekvő legközelebbi híd felé. Most gyorsan megfordultam, a hidat ismét visszaállítottam, átmentem a tulsó partra, a pallót a vízbe dobtam és a falun át a legközelebbi vasúti állomáshoz siettem, mialatt a lovasrendőrok az ellenkező irányban vadásztak rám.

Egy másik csel, a melyet a «bujócskánál» tanultam, az, hogy felkerestem egy, az ildözők látkörénél magasabban fekvő helyet, ahol «megmerevedtem», azaz mozdulatlanul megállottam. Az embert ilyen módon nem lehet észrevenni, pedig nem is bujt el. Ezt akkor tapasztaltam, a mikor egy izben borostyánnal befutottatott falra másztam és követőim szorosan mellettem rohantak el, a nélkül, hogy észrevettek volna. Későbbi kísérleteim megerősítették ezt a megfigyelésemet. Máskor ismét felmásztam egy dombra, a mely valamivel magasabb volt, mint az előttem elvonulók fejei. Nem takart el semmi, a járókelőkhöz oly közel voltam, hogy kinyújtott karral hozzájuk érhettem volna, és huszonnégy sétáló közül minden össze tizenegy vette észre, hogy ott vagyok.

Ezeknek a tapasztalatoknak kémkedésemnél természetesen nagy hasznát vettem. Elmondonk egy esetet. Magas fal húzódott egy hajógyár körül, a melyben — legalább is így beszélték — új gépház és egy új műrév építésével foglalkoztak.

Korán reggel volt. A kapukat épen kinyitották; a munkások már szállingózni kezdték és a bejárat előtt néhány teherkocsi várt bebocsátásra. Felhasználtam a kedvező alkalmat és a nyitott ajtón át gyors pillantást vettem a hajógyár belséjébe — a hogy mindenki megtette volna, aki épen arra haladt. A portás házikójából ekkor kiugrott egy rendőr és elkergetett.

Nem mentem valami messzire, mert elhatároztam volt, hogy valamilyen módon bejutok a hajógyárba és kikémlelem, a mit lehet. Láttam, hogyan robog be az első kocsi és észrevettem, hogy a rendőr buzgón beszél a kocsissal, mialatt a második kocsi is a bejárathoz ért. Villámggyorsan ugrottam a kocsi másik, a portás házikójával ellenkező oldalára. Így jutottam be a hajógyárba; természetesen, szorosan a kocsi mellett haladtam, a mely azután jobbra fordult és körülment az épület házak mellett.

Egyszerre csak egy másik rendőrt pillantottam meg.

Azért megmaradtam a kocsi mellett és úgy változtattam állásaimat, hogy fedezve voltam ő ellene is. Mikor azonban a kocsi megfordult, az első rendőr szerencsétlenségekre észrevett és kiaibálni kezdett. Én ekkor úgy tettem, mintha mitsem hallanék és oly közönyösen folytattam utamat, a hogy csak a büntudatom engedte. Mikor azután az újabb fordulónál elkerülttem a szemei elől, gyors futásba kezdtem. Az épület hátról oldala mentén a távolabb fekvő sarok felé siettem. Egy sebtiben odavetett pillanásból azután észrevettem, hogy az első rendőr

őr üldözöbe vett és a második rendőrt hívja segítségül. Megkerültem a túlsó sarkot, hogy a két rendőr szem elől téveszsen, és nézelődtem, hogyan tudnék elmenekülni.

Fölötttem emelkedett az új épület deszkaállványá és előttem állott a mellé támasztott létra. A lámpatisztító ügyességével másztam fel rajta, de nem tévesztettem szem elől az épület sarkát, a honnan a veszedelem fenyegetett.

Alig értem a létra közepére, a mikor megpillantottam a felém száguldó rendőrt. Azonnal «megmerekedtem». Talán 15 lábnyi* magasságban állottam, a távolság köztem és üldözöm között 20 yardenál nem lehetett több. Határozatlanul állott ott a rendőr, buzgón szimatolt jobbra-balra s az árulta el belső nyugtalanságát, hogy állandóan helyet változtatott. Én is nagyon nyugtalan voltam, de mozdulatlanul várta a történőket.

Nem tartott sokáig és a rendőr a létra közelébe ért. Csudálatos, hogy sokkal biztosabban éreztem magam, a mikor épen alattam állott. Elhaladt mellettem, megállott a félig kész épület bejárata előtt és a ház belsejébe nézett. Azután tétován elfordult és a mögötte fekvő kocsiszínt kutatta át; úgy látszik az a gondolata támadt, hogy ott kerestem menedéket. Végül elsietett és az épület tulsó sarkán eltűnt.

A félbeszakadt utat hamar befejeztem, felmásztam a létrán és szerencsén elértem az állvány tetejét.

* Egy angol láb 30·48 cm; 3 láb egy yard.

A munkások még nem érkeztek meg, én tehát korlátlan úr voltam. Legelőbb egy második létra után néztem, a melyen elmenekülhetnék, ha üldözööm ide is követni találnának. Szükséges, hogy az embernek a rejtek helyen legyen egy titkos ajtaja; a felderítő szolgálatnál azonban ez egyenesen elengedhetetlen.

Csakhamar találtam egy kis létrát, a mely azonban nem ért a földig, csak az állvány közepéig. A mikor azután körülnéztem, megpillantottam barátomat, a rendőrt, aki még mindig hamis nyomon járt. Hálát adtam az Istennek, hogy ez az ember nem ért a nyomozáshoz és nem veszi észre a létra előtt levő lábnyomokat.

A környezetet most gondosabban vizsgáltam, hogy kikémleljek annyit, a mennyit lehet. Az épület egész szerkezete, nagy kéményei, stb. után ítélné, csakugyan az új gépházban lehettem. Kitűnő áttekintésem nyílt az egész hajógyárra; tőlem alig száz láb távolságra építettek az új mű-revet, a melynek méreteit könnyen megállapíthattam.

Hamar elővettem tükrös szögörömet és a szomszédos magaslatok két feltüntő pontja alapján meghatároztam a mű-rev fekvését; az eredményt később egy vezérkari térképre jegyeztem, a mi a hajógyár ostroma esetére különösen fontos volt.

Az üldözöm eközben magához hívta a másik rendőrt és most buzgó beszélgetésbe mélyedve, mindenketten közvetetlenül alattam állottak; egy hasadékon át könnyen megfigyelhettem őket. Szemmel láthatólag arra az eredményre jutottak, hogy nem lehetek a gépházban, mert hiszen a

gépház belseje ime itt áll előttük és pontosan átvizsgálhatják. Most tehát odamentek a közel levő kocsiszínhez, a mely épületfával stb. volt terelakra.

Egyikük bement, míg a másik kinn vigyázott, hogy elfogjon, ha arra talánék menekülni. Ez a rendőr arra a térségre ügyelt fől, a mely a kocsiszín és a kapuig húzódó kökerítés között terült el. A rendőr inkább véletlenségből, semmint szándékosan ép ama létra közelében helyezkedett el, a melyen felmásztam, és ezáltal lehetetlenné tette, hogy ugyanott meneküljek el. Miután rendőrbarátaim megfeledkeztek a bejárat őrzéséről, nem akartam a kedvező alkalmat elszalasztani. Az állványon tehát gyorsan odahúzódtam, ahol a rövidebb létra állott, ezen lemásztam az állvány közepéig és miután egy gyors pillantással megállapítottam, hogy senki sincs a közelemben, az állvány egyik rúdján lecsúsztam és az épület egyik hatalmas kéménye mögött értem a földre.

Itt, bár a másik létra mellett a rendőr éberen örködött, nem vehettek észre. Gondosan vigyáztam arra, hogy az épület állandóan közöttünk maradjon, megkerültem a portás házikóját, és a nélkül, hogy észrevettek volna, a kapun át eltávoztam.

A hegyi csapatok kikémlélése.

Egy izben olyan országban voltam, a melynek hegyi csapatai különösen jó hírnévnek örvendetek, mivel azonban senkisem tudott részleteket szervezetükről, felszerelésükrről és képességeikről,

rám hárult a feladat, hogy a helyszínén kikémlemjem őket. A szokásos évi hadgyakorlatok idején érkeztem a hegyvidékre és a falvakban egész sereg katonára akadtam. Valamennyien a szokásos fegyvernemekhez, gyalogsághoz, tüzérséghoz stb. tartoztak. A tüzérség fel volt szerelve fatalpakkal, a melyeknek segítségével az ágyúkat erős köteleken meredek hegyekre is fel lehetett vontatni, míg a gyalogság hegymászó botokkal volt ellátva. Néhány napon át figyelemmel kísértem a hadgyakorlatot, de semmi feltüntőt sem láttam.

Egy este azonban, mikor egy falun áthaladtam, a melybe csapatok voltak elszállásolva, egy három ösvértől kísért katonával találkoztam, aki egészen újszerű jelenség volt. Valósáinugál ő is azokhoz a hegyi csapatokhoz tartozott, a melyek után eddig hiába kutattam. Beszélgetésbe esz kedtem vele és megtudtam tőle, hogy a magas hegyekből jött, mert a hőbörította hegycsúcsokon harcoló százada számára kell élelmiszereket szállítania.

A katona futólagosan megjegyezte, hogy csapata nagyon erős, tüzérség és gyalogság is tartozik hozzá és most a gleccserek és hótömegek között egy másik, az ellenséget jelképező hadserege csoportot kutat s azt reméli, hogy a következő nap rá is talál. Azután megjelölte a helyet is, ahol csapatai a mai éjszakát töltik. A «Farkasfog»nak nevezett magas hegycsúcs lejtője volt ez.

Úgy tettem, mintha sajnálnám, hogy ilyen nehéz feladat előtt áll, mert hiszen az utak ott fenn bizonyára teljesen járhatatlanok, és végül sikerült rábirnom arra, hogy a helyes útirányba

igazítson. Azonnal láttam, hogy lehetséges lesz az éj folyamán feljutnom, a nélkül, hogy észrevennének.

A sötétség beálltával tehát útra keltem és mialatt a fogadós azt hitte, hogy alszom, felmásztam a «Farkasfog»-ra, a mely a csillagos ég alatt óriási határkőnek látszott. Akadálytalanul haladtam át a falun, a melyben a pihenő katonák apró csoportokba verődve szivarozgattak. A helységből kifelé vezető utakon azonban számos őrszem őrködött, és attól féltem, hogy nem jutok át sűrű soraikon a nélkül, hogy meg ne kérdezzék tőlem, ki vagyok és mit akarok?

Hosszú ideig próbáltam megkerülni ezeket az őrszemeket. Szerencsére találtam egy kiszáradt csatornát, a mely egy meredek töltésen nagy gyümölcsösbe vezetett. Ezen át megkerülhettem a falukijáratok mellett gondosan őrködő katonákat. A hegymászásra azt az ösvényt használtam, a melyet a megjelölt útirányban éppen találtam. Azt az ösvényt, a melyre az öszvérhajcsár utasított, sajnos nem találtam meg, de éreztem, hogy a meddig a «Farkasfog» csúcsa a csillagok enyhe fényében előttem világít, nem lehetek messze a helyes úttól. És ez érzésem nem is csalt meg.

Hosszadalmas és fáradtságos út volt. És mikor az ég alján pirkadni kezdett, felétem a hegycsúcsra és a tábori tüzek csillogása jelezte, hogy hol tanyáznak a csapatok, a melyek miatt idejöttem.

Alig hajnalodott, élénk mozgolódás támadt a csapatok között. Megitták a reggeli kávét és rajvonalaikba felfeljöldve foglalták el a hegy lejtőjén

készített támadó, vagy védekező állásait. Az egyik hegycsúcon, a honnan figyelemmel kísérhettem az eseményeket a nélkül, hogy észrevettek volna, kényelmesen elhelyezkedtem. Egy ideig pompásan ment minden.

A csapatok minden irányban előre indulnak. Tábori látszóvel ellátott őrszemek a szomszédos magaslatokat kímeleték, és pontosan láttam azt a helyet is, ahol a vezérkari tisztek összegyűltek, hogy a teendők felől tanácskozzanak. Nemsokára megindultak és lassanként ahhoz a hegycsúchoz közeledtek, a melyen én állottam. Végül két csoportra oszloztak; az egyik, a melyhez a tábornok is tartozott, megállott, a másik pedig ama magaslat felé tartott, a melyen én feküdtem.

Legnagyobb rémületeimre látom, hogy egyes tisztek felém indulnak. Azonnal felállottam, elbújni még csak meg sem próbáltam, hanem elővettek vázlatkönyvemet és egy «Hajnalhasadás a hegyek között» című vázlat rajzolásához kezdték. Nemsokára észrevettek; néhány tiszt felém tartott, odajött és beszédbe ereszkezett velem, mert nyilván meg akarta tudni, hogy ki vagyok és mit akarok.

Az én elvem az: barátságos arczzal vagy egy bottal az ember minden bajon átvergődhetik. Ebben az esetben a bottal nem mentem volna sokra, tehát egész szokatlanul barátságos arcot vágtam, megmutattam vázlatkönyvemet és megmagyaráztam nekik, hogy különös becsvágy összönöz arra, hogy a «Farkasfog»-at hajnali világításban lerajzoljam.

Tiszteletteljes érdeklődést tanúsítottak tevé-

Mindez új volt számomra. Például mikor az egyik térképet elém teregették, megjegyeztem, hogy tulajdonképen mindenhegyi hegyi ösvénynek rajta kellene lennie. A tiszt azonban azt válaszolta, hogy ez szükségtelen, mert emberei valamennyien itt születtek és a hegyek között minden talpalatnyi földet ismernek. Az ilyen ösvényeket a hegycsuszamlások és a vízmosások hetek vagy legfeljebb hónapok mulva úgyis elpusztítják, újak keletkeznek, a térképen való feltüntetésük tehát csupán zavart okozhatna.

Amikor azt állítottam, hogy művész vagyok.

Hegymászó képességeimet kipróbáltam még egy másik alkalommal is, a mely bizonyos tekintetben hasonlít az előbbi kalandomhoz.

Feljebbvalóim egy hegy térképét nyújtották át, a melyről látható volt, hogy ott rövid idővel ezelőtt három új erődítés épült.

Tudtuk jól, hogy körülbelül hol fekhetnek az erődök, nagyságukról és felszerelésükről azonban hiányoztak a részletek.

Az erődökhöz közel fekvő városba való érkezésem után szemlét tartottam azokban a hegyekben, a melyekben az erődítések épültek. A fogadós útján megismerkedtem néhány helybeli előkelőséggel és megkérdeztem tőlük, hogy vadászhatnák-e a közelí hegyekben foglyokra és más vadakra. Elmondtam nekik, hogy nagy örömem telne benne, ha a vidékükön néhány napig vadászhatnák is, meg rajzolgathatnák is. Azt is megkérdeztem tőlük, vajon bérelhetnék-e sátra-

kat és öszvéreket; a helybeliek ekkor egy derék öszvérhajcsárt ajánlottak, a ki a környéket jól ismeri és megfelelő pilenőhelyet is ajánlhat.

Felfogadtam ezt az embert; azt mondtam neki, hogy az ő vezetésével be akarom járni a vidéket, hogy valami szép tartózkodási helyet találjak és egyidejűleg a környéket is megismerjem. Együtt indultunk el és meglehetős hosszú ideig gyönyörű országúton haladtunk, a mely a hegyekbe vezetett. A mikor az út emelkedni kezdett, kisérőm azt ajánlotta, hogy térijünk le róla és ereszkedjünk le a szakadékba; ott haladhatunk egy darabig és később ismét visszatérhetünk az országútra.

Azután megmagyarázta, hogy ez az országút tulajdonképen katonai út és hogy ott fenn egy őrház előtt őrszem ügyel, a kinek szigorú utasítása van arra, hogy senkit tovább ne bocsásson.

Az ört ilyen módon szerencsésen kikerültük, és a mikor ismét visszatértünk az országútra, a hegyecsűcs már nem is volt nagyon messzire tőlünk. Még egy darabig haladtunk az úton, azután felmásztunk egy kicsiny, de nagyon meredek dombra, a mely bal felől emelkedett.

Már-már a csúcsán voltunk, a mikor vezetőm megérző vigyorgással fordult felém:

— Ha ide vet egy pillantást, akkor meglátja, a mit látni kívánt.

Odanéztem, a hová a vezető mutatott, és megpillantottam az egyik ujonnan épült erődöt. Bizony ez volt, a mit látni kívántam, — az erőd úgy terült el szemeim előtt, mint a térképen. Madártávlatból csak épen fel kellett rajzolnom, hogy az összes tervek birtokában legyek.

Túloldalon, a másik hegycsúcson megpillantottam a másik erődöt és mögöttem a harmadiknak egy részét; tovább, valamivel magasabban, a többi erőd tünt elém. A várak valóságos tömege közé jutottam! Arról a helyről, ahol épen állottunk, pompás kilátás nyílt a hegyekre és rájuk mutatva szólottam:

— Csakugyan jó helyre vezetett.

Az öszvérhajcsár ismét gúnyosan nevetett és az alattunk fekvő erőd felé intvén, megjegyezte:

— Igen, — azért mégis csak erre felé van a legszebb kilátás.

Ügy látszik, ez az ember tökéletesen tisztában volt szándékaimmal.

Az erődök alatt volt a tengerszoros, a melyeknek védelmére az áthaladó hajók ellen tulajdonképen készültek. Azonnal hozzáfogtam a vázlat elkészítéséhez, de óvatosan ügyeltem arra, hogy az erődítési területet valahogy bele ne rajzoljam, részben azért, hogy vezetőmet gyanuja alaptalanságáról meggyőzzen, részben pedig azért, hogy elfogatásom esetére a vázlatot ártatlanságom bizonyítására használhassam fel.

Kísérőm később önként felajánlotta, hogy lemegy az erődítésbe és felhívja a testvércsét, aki tüzér és az ágyúkról stb. az összes felvilágosításokat megadhatja.

Ez túlságosan szép volt ahoz, hogysem bizalmasnak ne tett volna, én azonban tettettem köözönynel jegyeztem meg, hogy örülni fogok, ha megismerhem az öccsét. Vezetőm elindult az erődítés felé. Alig tünt el szemeim elől, gyorsan egy szomszédos dombra siettem, ahol elbújtam

arra az esetre, ha fegyveres katonák kíséretében térne vissza, hogy elfogasson.

Rejtekhelyemen a kalapom bélésének belső oldalára lerajzoltam az erődítést és összes ágyúit és miután a bélést ismét visszahelyeztem, valóságos lázzal folytattam a tájképvázlatot, hogy a vezetőnek eszébe se juthasson, hogy távollétében más dolgokkal is foglalkoztam.

Az öszvérhajcsár nemsokára megjött; és miután csak egyetlen egy ember volt a kíséretében, ismét visszatértem arra a helyre, a honnan az imént eltávozott és barátságos mosolyjal fogadtam az érkezőket.

A tüzér rendkívül közlékenynek mutatkozott és kimerítően beszélt ágyúiról, elmondta, hogy mily nagyok, mily messzire visznek, milyen pontosan találnak stb. Még azt is közölte velem, hogy évenként egy elavult, más célokra már nem is használható hajót vontatnak a tengerszorosba, hogy az erődítések ágyúit kipróblálják rajta. Szinte aggodalommal jegyezte meg azután:

— Mi a 3-as számú erőhöz tartozunk, és eddig még egyetlen egy járműnek sem sikerült az első és második erődön áthaladni. Valamennyien elpusztulnak, még mielőtt eljutnának hozzánk.

És megjelölte a pontos lőtávolságokat, elmondta, hogy minden alkalommal hány lövést adnak le és közléseiből kitünt, hogy egész jól dolgoznak.

Sok részletet tudtam még meg, így például azt, hogy milyen nagy a védősereg, hogyan élelmezik a katonákat, milyen intézkedések történtek a betegek és sebesültek ápolására stb. Néhány

nap mulva értékes anyaggal indulhattam hazafelé és a bűcsú alkalmával barátaim legjobb kivánságaik mellett annak a reményüknek adtak ki fejezést, hogy nemsokára ismét visszatérek fogolyvadászatra. Egyiküket azonban nem sikerült megtevesztenem: az öszvérhajcsárt, aki sem azt el nem hitte, hogy művész, sem azt, hogy sportember vagyok.

Hogyan játszottam ki egy német örszemet.

Más alkalommal meg akartam tudni, hogy egy bizonyos ország gyalogságát hogyan oktatják a kézifegyverek használatára. Fülünkhez jutott, hogy ebben az országban új gépfegyverrel próbálkoznak, a mely különösen gyorsan és pontosan lö. Fényképről ugyan láttuk az új fegyver kaliberét és általánosságban ismertük a modellt, a gépfegyver valódi képességeiről azonban csak találgatásokba bocsátkozhattunk.

Ezúttal a legtanácsosabbnak tartottam, ha nem öltözöm álruhába. Egyszerűen elindultam azokba a helyőrségekbe, a melyekben néhány tiszttet ismertem. Az ő révükön azután más tisztekkel is megismerkedtem és lassankint olyan barátság támadt közöttünk, hogy résztvettetem közös étkezéseiken és az estéket is az ő társaságukban töltöttem el. Lovaikat rendelkezésemre bocsátották, szolgálati útjaikon elkísértem őket, hadigyalorlataknál jelen voltam. A mikor azonban a lövötérhez közeledtünk, minden udvariasan, de határozottan felszólítottak, hogy ne menjek velük tovább, hanem várjam meg, a míg vissza-

ternek, mert itt olyan dolgokról van szó, a melyeket feltétlenül titokban kell tartaniok. A lövötéren történtekről semmiféle felvilágosítást nem lehetett tőlük kapni.

Két vigyázatlan angol barátom valamelyik napon megállott a lövötér bejáratánál és azonnal elfogták őket. Alig néhány órát töltöttek ugyan fogáságban, a helyszégből azonban kiutasították őket, a nélkül, hogy célfogatot elértek volna. Tehát nemek is a legnagyobb óvatossággal kellett eljárnom. Csak itt-ott, nevezetesen egy-egy különösen jó hangulatban töltött este után sikeresített barátaimtól valami jelentéktelen megjegyzést kicsikarni az új gépfegyverről. Így lassankint megtudtam valamit róla, és hallottam azt is, hogy mozgásban levő célt sohasem talál el, mert a katonák még az álló céleira is csak ügygyelbajjal tudnak löni. De ez volt minden, a mit megtudtam.

Ez az eredmény persze nem elégített ki és így célomat egy másik helyőrségen, a melyben nem ismertek, más utakon próbáltam elérni. A lövötér körül itt sűrű fasor húzódott, és ezenkívül még egy áthághatatlan sövény kerítette be, a melynek két oldalán katonák őrködtek. A lövötére jutni, vagy a kerítés mentén körülmenni tehát nagy nehézségekbe ütközött.

Egy napon ott bolyongtam a lövötér közelében, még pedig olyan helyen, a mely a bejárattól meglehetősen távol esett. Valahol azután lehetettem a füre, látszólag azért, hogy kicsit aludni próbáljak. Valójában azonban erősen hegyeztem a fülemet és megpróbáltam a lövések

dörgéséből és a vasból készült czéltábla csatogásából kisszámítani az új gépfegyver gyorsaságát és találatainak biztonságát. Mikor ilyen módon bizonyos eredményekre jutottam, valamivel közelebb mentem a lövötérhez, mert azt reméltem, hogy valamit mégis csak megláthatok abból, a mi belül történik.

Az örszem épen hátat fordított, tehát odarohantam a sövényhez. Nem tudtam ugyan átmászni rajta, az egyik helyen azonban meglazítottam a deszkalapot és elég jól megfigyeltem a lövötér eseményeit.

Mialatt kellemes kötelességeimet teljesítettem, az örtálló katona legnagyobb rémületemre hirtelen megfordult és felém tartott. Az ilyenfajta meglepetésekre azonban mindenig el vagyok készülve. A deszkalapot gyorsan a helyére illesztettem, egy üveg pálinkát, a melyet külön erre a célról magammal hoztam, kivettem a zsebemből és ráöntöttem a ruhámra. Mikor azután az őr utolérte, azt kellett hinnie, hogy részeggel van dolga, mert a szesz csak úgy dölt belőlem, és nyájasan megkináltam pálinkával.

Nem tudott kiokosodni belőlem és ezért barátosan, de határozottan elvezetett, és mielőtt elbúcsúzott tőlem, azt tanácsolta, hogy menjek haza. Ezt természetesen nem mondattam magamnak kétszer.

A kém gyanakodása.

A hivatásos kémkedésnek, sajnos, van rossz oldala is: bizalmatlanná teszi az embert mindenki,

még olyanok iránt is, a kik pedig mindenáron valami szívességet szeretnének tenni neki. A kül földön nemrégen új tábori ágyúkat készítettek és a legnagyobb titokban próbálták ki őket. Az illető ország, hogy senki ne tudhasson róla, egyik gyarmatában végezte a kísérleteket. Az én feladatom az volt, hogy részleteket tudjak meg az ágyúról. A gyarmatra való érkezésem után azt hallottam, hogy az új ágyúk egyik ütegét a vasúti vonal egyik távolabb eső pontján próbálják ki.

A vasútnak ez az állomás csupán egyszerű megállóhelye volt, a melynek még csak a közelében sem volt falu, és ilyen körülmények között nagyon nehéznek látszott ott maradnom, a nélkül, hogy észre vegyenek. A menetrendből azonban kitűnt, hogy a naponta közlekedő személyvonat ezen az állomáson fél óra hosszat vesztegel, mert más mozdonyt állítanak elje. Arra kellett tehát törekednem, hogy ezt a rövid időt, a mely megfigyeleseim számára rendelkezésemre állott, a lehető legjobban kihasználjam.

A helyi vonaton szép kényelmesen utaztunk és megálltunk minden kis állomáson. Az egyik ilyen jelentéktelen megállóhelyen új utas szállott be fülkémbe. Útitársam ugyan láthatólag beteg és rosszkedvű volt, mégis szóba ereszkedtem vele; a földről és a gabonáról beszélgettünk.

Végre elérkeztünk arra az állomásra, ahol az ágyúk voltak. Kinéztem a vasúti kocsi ablakán, és ki irhatná le öröömöt, mikor az egész ágyú-üteget a pályaudvar előtt pillantottam meg. Az utasok kiszálltak a vonatból, hogy a hosszú ülésben elzsibbadt tagjaikat kinyújtsák, én pedig

nagy lépésekkel siettem az állomás elő, hogy közelről is megtekintsem azt, a mi miatt ide jöttem.

Az örtálló katona épen a másik oldalon járt és így elég jól megtekinthettem a závárvat mechanikáját, az ágyúk csöveit és más egyebet. Az őr közben észrevette jelenlétemet és nemcsak ő maga siett hozzáim, hanem még egy másik embert is hívott segítségül, a kit az állomásépület másik sarkán eddig még nem vettettem észre. Az őrség altisztje volt. Azonnal rám támadt és a szidalmak egész tömegével árasztott, a miért engedeleм nélkül ide jöttem. Megpróbáltam neki megmagyarázni, hogy csak ártatlan utas vagyok, a ki a vonat hosszú veszeglését használja föl arra, hogy egy kicsit mozogjon és az ördög törödik az ő elkoradt öreg ágyúival. A beszéd nem használt, visszakergetett a pályaudvarra.

Visszatértem a vasúti szakaszba, elővettem látcsövemet és a kocsiból folytattam megfigyeléseimet. A pályaudvar előtt álló ágyúkat kitünnen láthattam és az ágyúk felirata pontosan tájékoztatott az ágyúk súlyáról, kaliberéről, stb. Mialatt odanéztem, egyszerre csak elzárja valami előlem a kilátást, és mikor feltekintek, észreveszem, hogy az altiszt bepillant a kocsiba. Ismét tettenért; egyelőre azonban nem történt bajom.

Útitársam is elfoglalta helyét, a mozdony fütyült és a vonat lassan elindult. A további beszélgetések során néhány megjegyzést tettem útitársam beteges színére és hogyléte felől érdeklődtem. A szegény ember könnyezve vallotta be, hogy nem testi, hanem lelki beteg. A farmján tönkrement és avval a szándékkal ült vonatba, hogy megöli

magát; csak az én jelenlém akadályozta meg terve kivitelében. Az életben nem leli többet örömet és nem tudja, hogy mit kezdjen vele. Azután mindenféle részletet mesélt veszteségeiről, én meg tanácsokat adtam neki, a melyeket egyik barátomtól hallottam, a ki szintén a közelben gázdálkodott. Az első tíz évben ő is a tönk szélérre került; a tizenegyedik évben azonban megtalálta a gázdálkodás helyes módját és kitüntő üzletekhez jutott.

Szavaim új reményeket ébresztettek kétségszerűen útitársamban. Megnyugodott és ismét nagyobb bizalommal beszélt a jövőről. Végül a következő szavakat intézett hozzáim:

— Ön nagy szolgálatot tett nekem; a jótettet hasonlóval akarom viszonzogni. Tudom, hogy ön német kém és azon az állomáson, ahol vonatunk az éjszakát tölti, önt elfogják. Egy altiszt az előbbi állomáson felismerte önt és még a táviróhivatalban tartózkodtam, hallottam, hogy a végállomás katonai parancsnokának táviratot küld, a melyben jelenti, hogy az ágyúkat német kém tekintette meg, a ki evvel a vonattal, ebben a kocsiban utazik tovább.

Pompásan mulattam a tévedésen és kijelentettem, hogy sohasem voltam német.

— Ez persze nem sokat változtat a dolgon, — vélte útitársam. Önt azért épen úgy elfogják, ha a végállomásig utazik. Én magam — folytatta szavait — a legközelebbi megállóhelyen kiszállok, mert a farmra megyek és önnel is azt ajánlom, hogy jöjjön velem. Töltse az éjszakát egy vendégfogadóban és a holnap reggeli személyvonattal

utazzon tovább, akadálytalanul, azon az állomáson át, a melyen öntökük a katonai parancsnok ma éjszaka várja.

Azt feletem, hogy én, angol ember létemre, semmitől sem félek és még ma tovább utazom.

Útitársam a következő állomáson csakugyan kiszállott és miután szívélyesen elbúcsúztunk egymástól, folytattam utamat. Mielőtt azonban vonatunk elérte azt az állomást, a melyen az éjszakát kellett töltenie, mégegyeszer megállott. Barátom intései alapján itt kiszálltam és éjszakára szobát vettem a helység kis vendégfogadójában. Útitársam tanácsát továbbra is megfogadtam, a következő reggel az első vonattal tovább utaztam és baj nélkül haladtam át azon az állomáson, a melyen előtte való éjszaka hiába vártak rám. Az útitársam meghívását, hogy vele együtt szállják ki, azért nem fogadtam el, mert lehetségesnek tartottam, hogy csak csapdát állít elém és meg akarja tudni, vajon csakugyan kém vagyok-e; ha elfogadtam volna ajánlatát, talán elfogatott volna. Így ép bőrrel menekültem és mégis minden megtudtam, a mit az új Lágymányóról meg akartam tudni.

Hogyan játszottam ki egy török őrszemet.

A törökök rövid idővel ezelőtt új erődöt építettek, és rám az a feladat hárult, hogy az építés módjairól és tervéről egyet-mást megtudjak. Valamelyik reggel, még napfölkelte előtt hagytam el a városi vendégfogadót, mert azt reméltem, hogy ilyen kora hajnali órákban nem találok őrtálló

katonát, zavartalanul végezhetem méréseimet és akadály nélkül lerajzolhatom az erődítést.

Már szépen haladtam munkámban, a mikor a homokbuczkák között egy embert pillantottam meg, aki kéklevél tekintetet körül és el akarta kerülni, hogy velem találkozzék. Sejtettem, hogy nem jár jó uto. Ki akartam térti előle, mert azt hittem, hogy az őrséghez tartozik és el akar fogni.

Ezzel természetesen annak a veszedelemnek voltam kitéve, hogy az erődítésből észrevesznek, és rövid idő mulva csakugyan meg is szólított egy őrtálló katona. Nem értem, hogy mit beszél, mikor azonban előrántotta a fegyverét és szélbe vett vele, megértettem, hogy mit akar. A mozdulata arra ösztönzött, hogy fedezéket keresek egy homokdomb mögött, olyan gyorsan a hogy csak lehet. Itt leültem, hogy kissé magamhoz térjek az ijedtségtől.

Ki tudja azonban leírni rémületemet, midőn pár percz mulva megpillantom barátomat, a «bujkálót», aki egy szomszédos homokdomb mögül óvatos léptekkel igyekezett előre. Nem volt időm arra, hogy kitérjek előle, és mikor megpillantottam, észrevettem rajta, hogy inkább el akar szökni mellőlem, mint elfogni engem. Kiderült, hogy kölcsönösen félünk egymástól és e kölcsönös bizalmatlansággal eltelve, közeledtünk egymáshoz.

Francia nyelven kezdtünk beszélgetni és csakhamar megtudtam, hogy különböző nemzetek számára, de ugyanannak a célnak a szolgáltatában állunk. Elhatároztuk tehát, hogy egyesült erővel fogunk dolgozni. Az egyik homokdomb mögött összehasonlítottuk feljegyzéseinket, és

kieszeltünk egy kis cselvogást, a melytől azt remélük, hogy segítségével az egész erődítési tervet megszerezhetjük.

Barátom, háttal az erődítés felé, olyan helyen, ahol mindenki láthatta, szivarrá gyújtott s úgy tett, mintha az erődítés tökéletesen hidegen hagyná.

Evvel a komédiával az őrszem figyelmét akartuk lekötni, mialatt én az erőd másik oldalán minden részletükben kiegészítettem rajzainkat.

Csak késő éjszaka találkoztunk új barátom szobájában, ahol közösen kidolgoztuk a rajzokat, úgy hogy főhadiszállásának az erőd pontos tervével kedveskedhetett mindenkiünk. Néhány nap pal utóbb együtt utaztunk el a gózhajón Maltába; itt elváltak utaink és mindenkiünk visszatért hazájába, — ő Olaszországba. Malta szigetén néhány napig várunk kellett, a míg hajóink elindultak. Az angol szigeten én voltam a háziúr. A kikötő bejáratánál felhívtem figyelmét a nagy 110 tonnás ágyúra, a melyek a bejárat védelmére szolgáltak és csak a vaks figyelmét kerülhették el. Megmutattam neki ezenkívül különböző más, érdekes ütegeket, a melyeket szintén mindenki láthatott, de persze elmulasztottam figyelmessé tenni olyan érdekes pontokra, a melyek bizonyára nagy mértékben felkeltették volna érdeklődését.

A olasz kém Maltát avval az érzéssel hagyta el, hogy a sziget meglátogatásával kormányának bicsces szolgálatokat tett és hogy szerencséjére oly együgyű emberre akadt, mint a milyen én vagyok, aki minden megmutatott neki.

A sors néhány évvel utóbb ismét összehozott bennünket és alkalmat adott neki arra, hogy a

Malta szigetén néki tett szívességeket visszonzonhassa. Abban az időben ő egy olasz gyarmaton épült nagy fegyverraktár igazgatója volt. A raktár egy czitadellában volt elhelyezve, magas hegy tetején, a mely alatt vad folyó rohant.

Azt a parancsot kaptam, hogy bizonyosságot szerezzenek arról, vajon lehet-e a bennszülötteket mozgósítani arra az esetre, ha a megszálló csapatokat másfelé szólítaná a háború, és vajon milyen módon történt gondoskodás a bennszülöttek felgyverzéséről?

Tudtam, hogy a fegyverraktár élén az én barátom áll, első dolgom volt tehát felkeresni. Meghatározott tervet arra, hogy a szükséges felvilágosításokat megkapjam tőle, még nem készítettem. Barátom megmutatta a város nevezetességeit, végig vezetett a folyó mentén és végül meghívott a czitadellába.

Szerencsés véletlen juttatta eszembe, hogy a czitadellát tulajdonképen minden nagyobb költéség nélkül villamos világítással lehetne ellátni, mert hiszen az alatta rohanó ár könnyen hajthatna egy dinamo-gépet. Ez a gondolat úgy megkapott, hogy mikor áthaladtunk a laktanyán és a fegyverraktár többi épületein, barátomat ismét és ismét figyelmessé tettek arra, mily könnyű és mily olcsó volna a villamos világítást bevezetni. Lassankint sikerült is őt megyőzni arról, hogy itt az ő érdekről van szó, a melynek számára könnyen megnyerheti feljebbvalóit.

Mikor barátom minden megmutatott, így szóltott hozzá:

— Talán nem tulajdonít olyan nagy fontos-

bebocsátani. Mikor azonban az amerikai nő azt mondta, hogy jó barátságban van a pasával, ki-nyitották a kaput.

A pasa elbűvölő szeretetreméltséggel fogadtott bennünket. Körülvezetett lakásán, a mely teli van régiségekkel, majd bejárta velünk az egész erődítést és bemutatta a régi és új védelmi felszereléseket. Végül az ágyúkat is megnézhettük. Az erőd egyik előrészén vitorlavászon takaróval leborítva ott állott két új ágyú.

Nagyon izgatott lettem, a mikor megpillantottam a letakart ágyúkat és titokban megkértem kísérőnőmet, beszélje rá a pasát, hogy engedje megnézni őket. Vendéglátó gazdánk a kérést habozás nélkül teljesítette, — nyilván azt hitte, hogy én is amerikai vagyok, — és széles mosolyal jegyezte meg:

— Ime, itt vannak a mi legújabb ágyúink.

Szinte remegtem, a mikor a takarókat lehúzták róluk. Hamarosan felismertem, hogy ezek az ágyúk ugyan egészen újak, de még sem különösen modernek és nem valami erősek. A török csak hamar felfedte az egész titkot:

— Hogy azt a látszatot keltsük, mintha új ágyúkkal szereltük volna fel erődítésünket, — szólalt meg a pasa, — és ezáltal is növeljük védekezésünk erejét, közhírré tettük, hogy ezeket az ágyúkat itt eltakarva rejtegetjük a kémek pillanásai elől.

Más ízben az volt a feladatom, hogy a Dardanellák néhány védelmi művét tekintsem meg, és a legjobbnak azt találtam, ha a tenger felől közelítem meg őket. Egy Odessa és Liverpool között

közlekedő régi gabonaszállító hajóra szálltattam fel, és az út, a melyet ezen a hajón tettem meg, egyike volt a legszebbeknek és a legsajátosabbnak, a melyekre szolgálati ügyben vállaltam.

Az ilyen, egészen a szellőzöttökig gabonával tele rakott hajó, várakozásom ellenére kiválóan alkalmas a czirkálásra. A kapitány és felesége a híd alatt épült kényelmes kabinokban lakott; a fedélözön disznók és tyúkok dézsmálták a raktamnyt. A kapitány felesége skót nő volt, tehát pompásan főzött.

Tiszta és kényelmes volt minden és a kapitány szolgálatkészen állott rendelkezésemre, hogy a partvédelmi felszereléseket minél pontosabban tekinthessem meg.

Valójában én voltam a parancsnok, legalább is én adtam ki a hajó útjára és kikötésére vonatkozó rendeleteket. Így hajóztunk a Dardanellák egyik oldalától a másikhoz, és ha olyan erődítéssel kerültünk szembe, a melyet alaposabban kellett szemügyre vennem: kikötöttünk.

A hajó ide-oda útja természetesen nem maradt észrevétlénél. Ha azonban a révkalauz kivonult, hogy kiderítse, miért vetettünk horgonyt, csak hamar meggyőztük arról, hogy kormányunk elromlott és azért kellett megszakítanunk az utunkat, mert a gépet ki akarjuk javítani.

Ha a hajó kikötött, csónakba szálltattam, állítólag azért, hogy halászni menjek, a valóságban pedig azért, hogy az erődök közvetlen közelében czirkálhassak, és horgászhassak nem ugyan halak, hanem hírek után, azaz megállapíthassam,

milyenfajta ágyúkat alkalmaznak és lerajzolhassam az ágyúk helyét és a lőrésből ítélezve, lőtávolukat. Ahol szükségesnek látszott, támadó és más célokra méréseket eszközöltünk és kicsiny térképeket készítettünk a partraszállásra alkalmas vidékekrol.

Egy érdekes feladat.

A csatater éjjeli megvilágításáról érdekes találmány híre érkezett hozzánk. Egy kémiai preparátumról volt szó, a melylyel bármely pillanatban nagy területet nappali világítással lehetett elárasztani. Az egyik hír szerint a preparátumnak olyan nagy a világító ereje, mint a fényszóró és a katona mégis kényelmesen zsebében hordhatja. A szer összetétele és a kísérletek fölött azonban a legmélyebb titoktartás fátyola lebegett. Ugyanaz a hadsereg próbálkozott még egy megfigyelő léggömbbel is, a mely a legújabb rendszerű készülékekkel volt felszerelve. Még az a hír is járta, hogy a felderítő szolgálat e két hatásos eszköze mellett kitaláltak még egy új módszert is, a mely lehetővé teszi, hogy a lovassági csapatok könnyű szerrel és rövid idő alatt keljenek át széles folyamokon.

Az európai nemzetközi helyzet abban az időben meglehetősen feszült volt, lehetségesnek látszott tehát, hogy ezeket a híreket, mint oly sok más, csak azért terjesztették, hogy az illető hadsereget különösen harczrakéznek tüntessék fel. Azt a parancsot kaptam tehát, hogy megvizsgáljam, mi igaz ezekből a hírek ből?

Nehéz volt dolgozni abban az országban, a melyben a kémkedés ellen a legmesszebbmenő rendőri intézkedéseket tették, és épen ezért meg lehetősen kilátástalannak látszott a kísérletem, mert hiszen bizonyos voltam benne, hogy minden lépésemet figyelik. Később azonban rájöttem, hogy e rendőri intézkedéseket épen sokszerűségük folytán lehet kijátszani, mert ha az ember megfelelő bátorsággal indul útjára, az éber rendőr azt hitte, hogy rajta kívül még más is figyeli az illetőnek lépései és ébersége gyakran ellenkadt egy kissé.

Azután meg a kémek rendszerint egyedül dolgoznak, míg én ezuttal testvérem kíséretében jelentem meg. Két ember sohasem kelt olyan feltünést, mint egy, és ketten könnyen azt a látszatot keltik, hogy turisták, a kik csak a tájék szépségei iránt érdeklődnek. Az egyedül utazó férfi sokkal inkább magára vonja az emberek figyelmét és sokkal hamarabb kelt gyanut.

Az országba való bevonulásunk nem volt szerencsés. A vasuti kocsi egyik ablaka miatt ugyanis összevesztünk a kalauzzal; ő ragaszkodott hozzá, hogy zárjuk be, mi pedig nyitva akartuk tartani.

Velünk együtt utazott egy tekintélyes úr, a kiről jó kedvemben kis vázlatot készítettem. Épen elkészültem a rajzzal, a mikor egy kar hajlik át a vállam fölött és kiszakítja kezemből a képet. A kalauz titokban megfigyelte, hogy mivel foglalkozom és elvette tőlem a rajzot, hogy bizonyítéknak használja föl ellenem.

A vasuti kalauznak abban az országban majd-

nem olyan tekintélye van, mint az ezredesnek a hadseregben, nem tanácsos tehát kikezdeni vele. Mikor a végállomásra értünk, a csendőrök sorfala fogadott és a rendőrségre kisért bennünket. Felelnünk kellett a vasuton tanúsított magatartásunkért, hiszen ki mertük nyitni az ablakot, bár a kalauz azt követelte, hogy tartsuk zárva, azután meg egy «magasrangú» személyiség torzképét mertem megrajzolni.

A rendőrbiztos előtt nem titkoltuk el, hogy kik vagyunk és átnyújtottuk neki névjegyeinket. E pillanatig sötéten nézett ránk és még mielőtt a részleteket meghallotta volna, látszott rajta, hogy a kiszabandó büntetés felől gondolkozik. A mikor azonban testvérem névjegyén megpillantotta ezt a szót: «testőrtiszt», evvel a kérdezssel fordult hozzánk:

— Azt jelenti-e ez, hogy ez az úr Viktória királynő öfisége testőrségének tiszte?

Testvérem igenlőleg felelt és a rendőrbiztos egy csapásra megváltozott. Felugrott a székéről, helylyel kinált meg és kijelentette, hogy csak tévedésről van szó. A testőrségnak nyilván nagy tekintélye volt hazájában. Kijelentette, hogy a vasuton még van ugyan néhány elavult előirás, a melynek parancsait, bár sokaknak terhére esik, követni kell, bennünket azonban természetesen nem feszélyezhetnek az ilyen jelentéktelen rendelkezések. Mentegetődzések és sűrű meghajlások közeppette bucsuzott el tőlünk és ép bőrrel távoztunk el a rendőrségről.

» De nem sokáig maradtunk baj nélkül. Hiszen a főgondunk az volt, hogy a hol csak lehet, hozzá-

jussunk azokhoz a felszerelési tárgyakhoz, a melyek miatt felkerestük ezt az országot. A hadgyakorlatok valami ötven mérföldnyi távolságra fekvő helyen folytak, mire mi turistáknak öltözve haladéktalanul oda utaztunk. A pályaudvar közelében megszálltunk egy kis vendégfogadóban és a következő napokon óriási utakat tettünk, hogy a csapatokat követhessük és megfigyelhessük nagy területen folytatott gyakorlataikat.

Végül sikerült is a levegőben egy léghajót megpillantanunk; árkon-bokron igyekeztünk feléje, a míg elérők állomáshelyét. Mikor a léghajó azután leszállott, leköötték a földre, a legénység visszament ebédelni a táborba és felügyelet nélkül hagyta. Beszálltunk a kosárba és pontos jegyzeteket vettünk fel a gyárról és a műszerek alakjáról olyképen, hogy tájékozva voltunk mindenről, még mielőtt a katonák visszatértek.

A következő célnak az volt, hogy megismerjük azt a világító szert, a melyet az éjjeli harczoknál akartak alkalmazni. Vándorlásaink során egy nagyobb erődítésre bukkantunk, a melyről az éj folyamán fényszóró világított. Az erőd körül mintegy husz yardnyi távolságban felállított táblák hirdették, hogy körzetükön belül tilos tartózkodni. Meg voltunk győződve róla, hogy ha egyszer bejutunk erre a tilos területre, mindenkiők őrszem vagy titkos rendőr természetesnek fogja venni, hogy megvan az engedelmünk arra, hogy ott tartózkodunk.

Megpróbáltuk hát a dolgot, a mely kitűnően sikerült. Bátran, habozás és félelem nélkül halad-

tunk át a táboron és senki meg nem szólított bennünket. Csak az elzárt területen át juthattunk az erődítésbe, és ott oly szabadon jártunk-keltünk, mintha a miénk lett volna.

Csak némi ügyességgel kell ismeretlen helyen úgy fellépni, hogy az ember idegen voltát azonnal fel ne ismerjék.

A mi a ruházatot illeti, a melynek nincs is nagy jelentősége, ajánlatos olyan kalapokat, cipőket és nyakkendőket viselni, a melyeket az ember abban az országban vásárol, ahol tartózkodik, mert az Angliában készült holmi bizonyára azonan feltűnik a figyelmes rendőrnek.

Fontosabb az ember viselkedése. Úgy kell fellépni, mint az odavalók szoktak, hogy azt a látszatot keltse az ember, mintha hozzá szokott volna a helyi viszonyokhoz és kitünnen ismerné őket.

Ha az ember eljut egy ismeretlen erődítésbe, ne viselkedjék úgy, mintha idegen városban volna, s óvatosan ügyeljen arra, hogy beavatottnak lássék. Tegyen úgy, mintha jólismert uton haladna egy meghatározott célpont felé és ne mutasson érdeklődést a környezetére. Ha tiszttel vagy olyan hivatalnokkal találkozik, akit mindenki köszönt, szintén üdvözölje őt, hogy fel ne tünjék. Ha valami különöset akar megfigyelni, tegyen úgy, mintha újság olvasásába volna elmeléyedve; városban közvetve figyelje meg, a mi érdeklő, s ha alkalma van rá, használja tükrörök a kirakatok üvegjét.

Abban az országban, ahol voltunk, a kémkedést öt évi szabadságvesztéssel büntetik; a

büntetést pénzbírságra átváltoztatni nem lehet, és az ítélet ellen nincs fellebbezés.

Miután tehát az említett módon eljutottunk az erődbe, és — a mi ismét egészen más — szerencsésen ki is jutottunk belőle, a sikertől felbátorítva, a sötétség beálltával, még egyszer megpróbálkoztunk vele. Az éj folyamán azonban az erőd ellenséges támadást várt és ezért egész sereg gondosan figyelő őrszemet állított fel. Ez a körülmeny természetesen nagyon megnehezítette terüünk megvalósítását. A főállások leple alatt próbáltuk kikutatni, hogy hol áll az őrszem. Sikerült végül az örtálló katonát megkerülni és elérni a várat.

Ezuttal oly észrevétenél kellett átsiklanunk, a hogy csak lehetett, és ez is sikerült. Szerencsés véletlen folytán a világító rakéták kipróbálása előtt érkeztünk. mindenki a figyelmét kizárolag e kísérletek tartották lekövte és senki nem vett észre bennünket. Láttuk az előkészületeket és a kísérletek eredményeit, és miután az összes részleteket pontosan megfigyeltük és megszereztük néhány rakétát, továbbá a világító anyagot, eltávoztunk. A kincseket habozás nélkül egy bizalmassunkhoz juttattuk, aki Angliába szállította őket.

Ezután arról akartunk meggyőződni, hogyan uszthat át a lovasság a folyón. Egy hozzánk érkezett értesítés alapján valamelyik reggel tíz óra előtt a folyópart megjelölt részén jelentünk meg. A hivatalos attasékkal közölték, hogy egy lovassági dandár tíz órakor ezen a ponton át fog uszthatni és ez időtől érkezik meg az ő különvonatuk.

Mi szerencsére egy fél órával korábban voltunk ott. Láttuk, hogyan lovagol a folyó felé az egész dandár és hogyan hatol át egy meglehetősen mély gázlón, még pedig úgy, hogy a lovak, bár nagyon vizesek lettek, nem usztak.

A tulsó parton visszamaradt néhány lovas katoná. Később kiderült, hogy igazán jól úszni csak ezek az emberek és ezek a lovak tudtak. Mikor a különvonat megérkezett, az attasék kiszálltak és partra mentek, a dandár nagyobb része víztől csöpögve már átkelt volt, míg a többiek épen abban a pillanatban usztattak át a folyón.

Az urak természetesen azt jelentették, hogy az egész dandárt látták átusztatni a folyón. Ilyenmódon gyakran készülnek jelentések, a melyek nem egészen fedik a valóságot.

Végre elcsiptek bennünket.

Miután egy ízben nappal és egy ízben éjszaka minden akadály nélkül jutottunk be az erődítésbe, több egymásután következő éjszakán megismételtük merész kalandunkat és megfigyeltük a fényszórókkal, a világítópisztolyokkal és világító golyókkal eszközölt kísérleteket. Tájékozódtunk tehát mindenről, a mit érdemes volt megtudnunk, további látogatásainknak tehát igazán nem volt célna többé. Időközben azonban megtudtuk, hogy még egy utolsó kísérletet tartanak a császár előtt is, és miután ez alkalommal nagy tűzijátékra volt kilátás, nem tudtam ellenállni a kísértesnek, hogy az erődítésbe még egyszer be ne menjek.

A megszokott uton indultam el, még jóval a

császár érkezése előtt, míg testvérem kívül maradt, hogy a fényhatásokat a támadó szempontjából vizsgáljassza. Az erődítésen belül azonban ezuttal nem találtam minden úgy, mint máskor. Sok tiszt és több rendőr volt ott, mint a mennyit szerettem volna. Meg is bántam vállalkozásomat és elindultam, hogy kijussak.

Visszafordultam, és a mikor a sötét uton haladtam visszafelé, megpillantottam a császári kocsi lámpáit, a melyek rám világítottak. Az első hintó elhaladt mellettem, és ekkor én a legostobbat cselekedtem, a mit ebben a pillanatban csak tehettem: elfordítottam az arcomat, hogy a lámpák fényében fel ne ismerjenek. Mozdulatom felkeltette az első kocsiban ülő szárnysegéd gyanuját.

Azonnal megállította a fogatot, a következő pillanatban már rám rontottak, megragadtak, szó nélkül a kocsiba löktek és visszahajtattak velem az erődítésbe. Megkérdezték tőlem, hogy ki vagyok és mit akarok, az erődítésbe való érkezésünk után pedig átadtak néhány tisztnek, a kik szintén vallatóra fogtak.

Csak annyit mondhattam, hogy angol vagyok, a hadgyakorlatokat végignéztem és épen a pályaudvar felé igyekeztem (a mely tíz mértérföldnyi távolságra volt a helységtől!). Ez nagyjából fedte is az igazságot, az urak azonban nem elgedek meg vele, mert kocsira ültettek és egy tiszt kíséretében a pályaudvarra küldtek, hogy a rendőrség ott átvegyen és a fővárosba szállíttasson.

Ez tanulóéveimben történt; akkor még elkövettem azt a vigyázatlanságot, hogy néhány

feljegyzést hordtam magamnál, a melyek ugyan olvashatatlanok voltak, de bűnösségem bizonyítására talán mégis csak fel lehetett öket el nem használni.

Jegyzeteimet tehát útközben apró darabokra szakítottam és a mikor kisérőm a másik oldalon kinézett, lassankint kiszórtam öket a kocsi ablakán. A pályaudvaron kiderült, hogy a vonat elindulásáig még van időnk, és ezért engedelmet kértem arra, hogy a vendégfogadóból elhozzam a holmimat. Megkaptam az engedelmet és egy rendőrtiszt kisérétében felmentem a szobába.

Gyorsan becsomagoltam és a szeretetremélő rendőrtisztviselő még segíteni is próbált, mert táskámba dobálta mindenzt, a mi a szeme elé került. Szerencsétlenségemre olyan tárgyakat is, a melyek a testvéremi voltak. Miután nem szerettem volna, hogy az ő jelenlétéiről is tudomást szerezzenek, ezeket a tárgyakat, még a rendőrtisztviselő háta fordított, ismét kivettem a táskámból és az öcsém ágyába dugtam.

Elkészülttem a csomagolással és most még szükségesnek tartottam, hogy testvéremet figyelmezessem. A rendőrtiszt felhívta a fogadóst és mialatt nagy lassan kifizettem a számlámat, néhány figyelmeztető sort vetettem egy darab papírosra. A cédrulát titokban a gyertyatartó alá rejtettettem, ahol nem kerülhette el testvérem figyelmét. Azután visszatértem a pályaudvarra és megkezdtem önkéntelen utazásomat a főváros felé, még pedig egy tiszt kisérétében.

A jóakarátú és vendégszerető tiszt — mivel angol vagyok — hat üveg sört vásárolt be, és a

kora reggeli órákban segített tartalmukat elfogyasztani.

A fővárosba érkezésünk után egy szállóban helyeztek el, elvették tőlem útlevelemet és megparancsolták, hogy addig maradjak ott, a míg nem hívnak. Ha akarom, megnézhetem a várost is, külön engedelem nélkül azonban nem távozhatom el a város területéről. Csakhamar rájöttem, hogy külön erre a célra rendelt kémek figyelnek rám. Megismerkedtem egy külföldi kémmel is, aki a szállóban pinczéri alkalmazást vállalt. Oly kitünnően volt értesülve a magasabbrendű politika és a katonai ügyek részleteiről, hogy a hírszerző iroda vezérkarából való tisztnek kellett őt tartanom. Meg is könnyítette kényelmetlen helyzetemet, ahol csak tehette.

Tőle tudtam meg, hogy a szálló alkalmazottai közül melyek a titkos rendőrök, aiknek egyetlen feladatuk az, hogy engem megfigyeljenek, meg tudják, hogy merre járok, és értesüléseiket távbeszélőn közöljék a rendőrséggel. Azt tanácsolta, hogy naponta távozásom előtt, közöljem a portással, hogy hova akarok menni, még pedig a titkos rendőrök fülehallatára; ezek azonnal távbeszélőn közlik tapasztalataikat a rendőrséggel, a honnan mindenkor külön titkos rendőrököt küldenek ki, hogy utamon kisérjenek.

Rövid idő mulva testvérem is a hadgyakorlatról a szállóba érkezett. Természetesen őt is azonnal felügyelet alá helyezték. Mindketten foglyok voltunk. Hogy mily komoly volt a helyzetünk, az kitünik abból, hogy néhány nappal utóbb, hajnalban meglátogatott bennünket egy

barátunk, a ki abban az országban előkelő állást foglal el és kinek a rendőrségnél is kitüntő összekötetései vannak. Azt ajánlotta, hogy szöökjünk el, a míg módunkban van, és megigérte, hogy segítségre günkre lesz. Az volt a tervünk, hogy egy tengeri kikötőben szállunk angol hajóra és a görög legénysége közé szegődve, elhagyjuk az országot.

Ez volt a terv. Megvalósítása persze nem ment egészen simán. Találtunk egy kapitányt, aki kész volt felvenni bennünket a hajójára, ha észrevétlenül jutunk el hozzá. A szolgálatkész pinczér segítségével tudomására hoztuk a szállóbeli titkos rendőrnek, hogy meguntuk a gyanakvó felügyeletet és az egyik legközelebbi vonaton elutazunk a barátságtalan országból.

Tíz órakor bérkoci jön értünk és csomagjainkért és ha valaki merészené utunkat állni, — nos, mi szabad angolok vagyunk, senkinek sincs hatalma fölöttünk, és a nagykövet és a többi nagyhatalom hadd tudja meg, hogyan bántak velünk! A titkos rendőrrel tudatták, hogy körülbelül így beszélünk, és a szegény ember, aki nem vette észre, hogy becsapják, jelentést tett a rendőrsegnek, a mely azonnal utasításokat adott, hogy a pályaudvaron, a honnan állítólag el akarunk utazni, a döntő pillanatban fogjanak el bennünket.

Beszálltunk a bérkocsiba és a megjelölt pályaudvar irányában elhajtattunk. A mikor azonban a kocsi odaért, ahol a szállóbeliek már nem láthatták, azt mondta a kocsisnak, hogy mégis inkább egy más pályaudvarról akarunk elutazni. A megjelölt új célpont felé azonban a folyó mentén kellett haladnunk és a kompon kellett átkelniünk.

Félelemmel teli pillanatok voltak ezek. Felismerték-e bennünket útközben? Észrevették-e, hogy felültettük őket? Nyomunkban voltak-e már?

Ezekre a kérdésekre csak vállalkozásunk további során kaphattuk meg a választ. És ez a válasz, sokat jelentett számunkra: diadalt és szabadságot, — vagy öt évi fogságot; volt hátrunk arra, hogy nyugtalánok legyünk. És még se hiszem, hogy abban a percben a lehető következmények okoztak volna nekünk gondot; gondolataink inkább azon jártak, hogyan szabadulunk meg, ha követni találnak és ismét elfognak bennünket?

A folyó partjára érkezve, kifizettük a kocsist és a kikötőhöz indultunk. Itt várt bennünket az előre megrendelt csónak. Beszálltunk és a hajó felé tartottunk, a mely a folyó közepén teljes gőzben várt arra a pillanatra, hogy megérkezzünk és azonnal felszedje horgonyát.

Ebben a döntő pillanatban testvérem oly vakmerő volt, hogy a hajóslegénnyel a viteldíj fölött vitába bocsátkozott. Hogy szabadulásunkat az utolsó pillanatban ne veszélyeztessem, kétszer annyit adtam a jó embernek, mint a mennyit kivánt. Testvérem azonban nyugodt maradt — és ezutal neki volt igaza! Mert azáltal, hogy semmiféle félelmet nem árult el, minden gyanút elhárított. Szerencsésen megérkeztünk a hajó fedélzetére is és visszanyertük szabadságunkat.

Befejezés.

Megpróbáltam itt elmondani néhány jelenetként és épen nem feltünést keltő élményt, a minők a «hírszerzőhivatal ügynökei», azaz a kémek életében hétköznaposak. Azt bizonyítják, hogy a kémkedés épenséggel nem unalmas mesterség és, a mi izgalmas sporttá teszi, rendszerint nincsen romantika és izgalmak hiján.

Ha meggondoljuk, hogy háborúban a kémek mily megbecsülhetetlen szolgálatokat tesznek hajájuknak, bizonyára el kell ismernünk, hogy az az idő, a melyet ennek a foglalkozásnak szentelnek, nem telik el haszontalanul; és habár az «ügynökök», a kit elfognak, dísz és pompa nélkül tűnik is el, szívében mégis csak érzi, hogy hazájáért ép oly bátran küzdött, mint bajtársa, aki a csatáterén lelte hősi halálát.

1931/32 48/2

Haborus Irodalmi

Andrássy Gyula gróf. A jó béke céljai (Olesó Könyvtár 1768—1769.)	—.40
Andrássy Gyula gróf. Kinek báne a háború?	2.—
Angyal Dávid. A világháború okai (Olesó Könyvtár 1763—1764.)	—.40
Aponyi Albert gróf. A magyar nemzet természetesű elhelyezkedése a világpolitikában	—.60
Barabás Ábel. Harci szonétek és egyéb háborús költemények	2.—
Bing Ede János. A háborús Anglia.	2.50
Háborús előadások a budapesti kir. m. tudomány-egyetemen	1.—
Ruttkay Vilmos. A világháború. Német-angol versengés	3.—
Fhallóczy Lajos. 1814—1914 (Olesó Könyvtár 1770—1771.)	—.40
Turnowsky Sándor. Három tanulmány a háborúról	1.—
Wekerle Sándor. A háború gazdasági következményei (Olesó Könyvtár 1766—1767.)	—.40
Wlassics Gyula. A német világpolitika (Olesó Könyvtár 1765.)	—.20